

Universitat
de les Illes Balears

Títol: Viure l'escola des de la infància: la qualitat de vida dels infants tutelats per protecció de menors

NOM AUTOR: Raquel Pérez Bustos

Memòria del Treball de Fi de Màster

Màster Universitari en Primera Infància: Perspectives i Línies de Intervenció
(Especialitat/Itinerari professionalitzador)
de la
UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs Acadèmic 2015-2016

Data: 19 de setembre de 2016

Signatura de l'autor

Nom Tutor del Treball: Joan Jordi Muntaner Guasp

Signatura

Resum

El nombre d'infants tutelats per protecció de menors és elevat a l'Estat Espanyol. El sistema educatiu no contempla unes mesures preventives d'acollida o suport d'aquests infants a les escoles, motiu pel qual poden passar inadvertits durant gran part de la seva vida escolar. Conèixer com viuen l'escola ordinària els infants tutelats per protecció de menors ens permetrà identificar la seva qualitat de vida (Schalock & Verdugo, 2003), i establir unes bases empíriques sobre l'experiència real d'aquests nens i nenes. Per això, es parteix d'una metodologia qualitativa, basat en estudi de casos, amb tres fonts de recollida de dades: observacions no participants, entrevista no estructurada als infants i entrevistes semi-estructurades a les tutores d'aula. Els participants són dos nens, de 5 i 7 anys, escolaritzats al cicle d'Educació Infantil, que es troben en situació d'acolliment familiar i acolliment residencial, respectivament. Els resultats ens mostren la necessitat de tenir en compte la metodologia del centre educatiu per poder analitzar la qualitat de vida escolar, a més de la necessitat d'un canvi en el sistema administratiu que garanteixi el suport humà als infants amb mancances emocionals i conductuals.

Paraules clau: infants tutelats, qualitat de vida, acolliment, resposta educativa, investigació qualitativa.

Abstract

The number of children in guardianship is high in Spain. Educational system doesn't consider any measure foster care measures or any support to this children at the school, reason why they can become unnoticed during a big part of their school life. Knowing how children in guardianship live the ordinary school will let us identify their life quality (Schalock & Verdugo, 2003), and it let us establish an empirical foundation about the real experiences of these kids. For that reason, this study is built on a qualitative methodology, based on several case studies, with three data collection sources: non-participating observations, unstructured interviews to the children and semi-structured interviews to the classroom tutor. The sample consisted of two children of 5 and 7 years old, in early childhood education, which are in foster care and residential care situations, respectively. The results show us the need to take into account the educational school methodology to analyze the quality of school life. Moreover we need a change in the administration that it will guarantee a human support to the children who have emotional and behavioral gaps.

Keywords: children in guardianship, quality of life, foster care, educational response, qualitative research.

Índex del treball

---

1. Introducció	4
2. Marc teòric	6
2.1. Sistema de protecció de menors	6
2.2. Acolliment residencial i acolliment familiar	7
2.3. La resposta educativa davant l'acolliment	9
2.4. Qualitat de vida infantil.....	11
3. Objectius.....	14
4. Metodologia de recerca	15
4.1. Participants.....	16
4.2. Recollida de dades	17
4.3. Anàlisi	18
5. Resultats	19
6. Discussió	27
7. Conclusions	31
Referències bibliogràfiques	34
ANNEXES	37
Annex 1: Observacions no participant (diari de camp).....	37
Annex 2: Entrevistes semi-estructurades amb tutors	48
Entrevista semi-estructurada amb tutora escola A	48
Entrevista semi-estructurada amb tutora escola B.....	54
Annex 3: Entrevista no estructurada amb infants	62
Entrevista no estructurada amb Pau	62
Entrevista no estructurada amb Lucas	67
Annex 4: Material per a l'entrevista amb els infants.....	75
Annex 5: Taula de triangulació	76

1. Introducció

La major part dels nens i nenes espanyols creixen en les seves famílies d'origen, en les que troben l'atenció, l'afecte i la cura als quals tenen el dret com infants. Però en alguns casos, els més petits sofreixen abandonó, negligència o qualsevol tipus de maltractament físic o mental. En aquests casos, si la família no és capaç de rebre ajuda per adquirir o millorar les seves estratègies parentals, la llei 26/2015, de 28 de juliol (BOE, 2015), obliga a les institucions a prendre mesures de protecció a la infància, separant als nens i nenes de les seves famílies, de manera temporal o definitiva. En aquestes circumstàncies es procedeix a la declaració de desemparament per la qual el sistema de protecció a la infància assumeix la tutela o guarda del menor o la menor d'edat, adoptant una de les següents opcions: acolliment familiar o acolliment residencial.

A partir d'aquest moment s'inicia un itinerari que pot acabar en el mateix centre residencial o família d'acollida, on pot romandre fins la majoria d'edat, o bé continuar amb una trajectòria més complexa d'acolliments, a vegades tornant amb la seva família d'origen, altres acabant en adopció, i d'altres vegades, en una successió de diverses situacions (Observatorio de la Infancia, 2015).

Les dades de l'Observatori de la Infància (2015) ens deixen evidència de que existeix un nombre elevat de mesures d'acolliment adoptades per Espanya, pel que podem afirmar la presència d'aquesta situació en la nostra societat. Així, les diferents institucions també juguen un paper fonamental en la qualitat de vida que tenen els infants en situació d'acolliment, específicament els centres educatius. L'educació és un dret dels nens i nenes contemplat per la Organització de les Nacions Unides (ONU) a l'article 28 de la Convenció Sobre els Drets del Nen de 1989 (BOE, 1990), pel que tots els nens i nenes, independentment de la seva cultura, ètnia, creences o situació personal tenen el dret d'accedir a aquesta. En la societat espanyola, l'escolarització és obligatòria a partir dels sis fins els setze anys, tot i que el percentatge d'escolarització entre els tres i sis anys es troba entorn el 97% (INE, 2015).

En aquest treball ens centrarem en aquesta etapa, la primerenca, pel que partim de que un 97% d'infants entre tres i sis anys passen entre cinc i nou hores a l'escola. Podem dir, per tant, que el sistema educatiu juga un paper fonamental en la qualitat de vida dels més petits, per la seva presència i repercussió. De la mateixa manera, per als infants en

situació d'acolliment familiar i residencial, juntament amb la família o el centre residencial, l'escola és el segon gran context important en la seva vida (Gómez & Moreno, 2011). Malgrat això, per aquests nens i nenes no existeix un pla d'acolliment específic preestablert per l'escola (Palacios, Jiménez, Espert & Fuchs, 2014), pel que la seva adaptació i integració pot variar significativament en funció del centre. Podem suposar, així, que la qualitat de vida d'un infant dependrà dels trets i peculiaritats de cada centre en particular.

Els infants tutelats són un grup de població en alt risc d'exclusió social (Delgado, 2012). Especialment en l'àmbit escolar:

La problemática familiar y social que han vivido anteriormente a la acogida les ha generado un déficit escolar, así como dificultades en las interacciones con sus iguales, lo que influye en que su ritmo de aprendizaje sea diferente al de sus compañeros/as de clase» (Gómez & Moreno, 2011, p.31).

Contràriament, en l'arribada a la vida escolar, aquests infants es troben amb dues exigències bàsiques per part d'aquesta institució: les activitats acadèmiques i la socialització. Per tant, per una adaptació satisfactòria i un desenvolupament integral del nen o nena durant la seva escolarització, l'escola ha d'oferir un espai on es desenvolupin les diferents habilitats intel·lectuals, comunicatives, afectives, d'interacció social, de coneixement i de comprensió de sí mateix i dels altres (Gómez & Moreno, 2011); tot això, tenint en compte el respecte per la qualitat de vida de l'infant.

El concepte de qualitat de vida escolar dels infants tutelats s'utilitza en aquest treball, degut a la seva forta relació amb la necessitat de normalització i inclusió, molt lligat als recursos educatius que s'utilitzen des de l'escola i a l'avaluació de la satisfacció dels nens i nenes respecte el centre educatiu. Partim d'uns indicadors elaborats per Schallock & Verdugo (2003) que han estat seleccionats en funció del cicle educatiu en el qual ens centrem i dels objectius d'aquest estudi. En aquest àmbit, trobem l'estudi de Mielles-Barrera (2013) que cerca comprendre les dimensions, aspectes, percepcions i sentiments que descriuen els nens i nenes com indicadors de benestar o malestar. És una investigació pionera en que es dona un enfocament qualitatiu, pel que es tindrà present en la realització d'aquest treball. Una investigació similar, però que parteix d'un estudi quantitatiu, és la de Verdugo & Sabeh (2002) que identifiquen les dimensions de qualitat de vida rellevants per als nens i nenes en Argentina i Espanya.

Un poc més centrat en la investigació sobre el benestar dels infants d'acollida residencial, és l'estudi de Martín, Muñoz, Rodríguez & Pérez (2008), on analitzen la integració amb els iguals en el context escolar dels menors en acolliment residencial. Molt lligat a aquest estudi, tenim les aportacions de Martín & Dávila (2008), que analitzen les relacions existents entre les xarxes de suport amb l'adaptació personal, escolar i social dels menors en acolliment residencial.

Més enllà d'un treball focalitzat en els nens d'una mateixa procedència, la residencial, trobem l'estudi de Vorria et al. (1998) on es fa una comparació entre nens i nenes que viuen a un centre residencial permanent amb d'altres que viuen amb ambdós pares (pare i mare), i els possibles efectes que poden repercutir a l'àmbit educatiu. Un estudi similar, però sense relació amb l'àmbit escolar és el de Schüt, Sarriera, Bedin & Montserrat (2014), que investiguen i comparen el benestar subjectiu dels nens i nenes acollits en institucions amb el benestar de nens i nenes que viuen amb les seves famílies.

Per tant, per aportar un nou enfocament en aquest àmbit, l'objectiu principal d'aquesta investigació és conèixer com viuen l'escola ordinària els nens i nenes d'Educació Infantil tutelats per protecció de menors. Especialment ens centrarem en una mostra de dos nens: un nen que es troba a un centre residencial i un nen que es troba a una família en acolliment temporal. Conèixer com viuen l'escola, significa entendre què pensen i senten sobre l'àmbit escolar, identificant les seves experiències en les dimensions de la Qualitat de Vida en educació: benestar emocional, desenvolupament personal, relacions interpersonals i inclusió social (Schalock & Verdugo, 2003).

2. Marc teòric

2.1. Sistema de protecció de menors

El sistema de protecció de menors fa referència al conjunt de lleis i mesures enfocades a assegurar l'exercici efectiu dels drets dels nens i nenes menors d'edat. En el sistema de protecció infantil podem fer dues distincions jurídiques, per una banda, les situacions de risc i, per altra, la situació de desemparament.

Es considera situació de risc aquella en la qual, a causa de circumstàncies personals o familiars o per influència del seu entorn, la persona menor d'edat es veu perjudicada en el seu desenvolupament personal o social de manera que, sense assolir l'entitat, la intensitat o la persistència que fonamentarien la declaració de desemparament i l'assumpció de la tutela per ministeri de la llei, sigui necessària la intervenció de les administracions competents per eliminar, reduir o compensar les dificultats i evitar el desemparament (IMAS, 2011, p.14)

La situació de desemparament es dona "quan la gravetat dels fets aconsella l'extracció del menor de la família" (IMAS, 2011, p.14). Aquesta situació provoca que l'administració pública assumeixi la tutela del menor, i s'extregui immediatament al menor de la seva família. És una mesura, per tant, delicada i vulnerable, on un fill o filla és separat o separada de la seva família i els seus pares o/i mares.

2.2. Acolliment residencial i acolliment familiar

En el sistema de protecció de menors hem de diferenciar dues mesures que es duen a terme: l'acolliment i l'adopció. En aquest treball, només ens centrarem en la mesura d'acolliment, i més especialment en l'acolliment residencial i l'acolliment familiar en família externa.

L'acolliment residencial "és una modalitat d'exercici de la guarda que es produeix amb l'adopció de la mesura jurídica de guarda voluntària o tutela que té com a objectiu respondre unes determinades necessitats i circumstàncies dels menors i de les famílies" (IMAS, 2011, p.61). La institucionalització dels infants en centres d'acollida ha estat la resposta tradicional a Espanya en quant a mesura de protecció de menors i, fins i tot, actualment és una de les mesures més utilitzades, en resposta a la situació de desemparament en la que es troben alguns menors (Fernández, Hamido & Ortiz, 2009). Aquest acolliment té la finalitat de proporcionar una atenció integral i de protecció a nens, nenes i adolescents, per aconseguir reparar la situació de desprotecció i els seus efectes, satisfent les necessitats bàsiques i evolutives dels menors, de manera temporal (IMAS, 2011). Diversos professionals i especialistes consideren que aquest tipus d'acolliment no és el més adequat per a un bon desenvolupament infantil, especialment

per al desenvolupament afectiu (Fernández & Fuertes, 2000; Campos, Ochaíta & Espinosa, 2010; Palacios, 2003).

Els nens i nenes que es troben en acolliment residencial han passat per experiències difícils, situacions familiars divergents, i han patit pèrdues de vincles o vincles inestables que han afectat al seu desenvolupament emocional. Això, pot provocar una escassa autoestima, amb sentiments d'inferioritat, timidesa, certa por a l'hora d'establir relacions o, pel contrari, comportaments hiperactius i/o agressius, tractant de cridar l'atenció i compensar el seu sentiment de inferioritat. També, acostumen a tenir poca tolerància a la frustració, un difícil control dels seus impulsos, dificultats per posar nom als seus sentiments i emocions i escasses habilitats socials i de relació amb l'entorn. Aquests nens i nenes tenen més probabilitats de mostrar un retràs en el seu desenvolupament, degut a la escassa estimulació primerenca, i presentar un retràs escolar, baix rendiment i poca motivació (Gómez & Moreno, 2011).

Per altra banda, l'acolliment familiar evita la institucionalització dels menors, considerant-se com "la convivència e integraci3n en una familia acogedora de un ni1o o ni1a que por distintos motivos y dificultades, temporalmente, no puede permanecer con su familia de origen, evitando su estancia en centros de protecci3n" (G3mez & Moreno, 2011, p.27). Més específicament, l'acolliment familiar en una família aliena es constitueix a partir de persones o famílies que no pertanyen al nucli familiar del menor, ni tenen relació de parentiu amb la família d'origen del menor (IMAS, 2011). Aquestes famílies d'acollida externes són seleccionades en base a uns criteris de idoneïtat (Mirabent & Ricart, 2005), valorats a través d'entrevistes psicosocials, d'una valoració del habitatge i d'una formació obligatòria.

Els membres de la família d'acollida es converteixen, per al nen o nena, en figures de vincle i referents afectius, que es troben al seu costat durant un cert temps de vida, o bé fins la majoria d'edat, en casos d'acolliments permanents. Els nens i nenes que es troben en acolliment familiar mantenen un vincle afectiu amb els seus pares biològics, el qual, tot i que hagi estat disfuncional, és l'únic que coneix, pel que pot manifestar comportaments i sentiments complexes o ambivalents (Amor3s & Palacios, 2004). A més, segons un estudi de Jim3nez & Palacios (2008), aquests infants presenten diversos tipus de problemes psicològics i/o de salut, per la qual cosa la seva integraci3n social,

escolar i familiar també pot presentar dificultats, necessitant una especial atenció i suport en aquestes àrees.

Segons l'Observatori de la Infància (2015), a dia 31 de desembre de 2013, hi havia un total de 35.045 mesures d'acolliment adoptades per l'Estat Espanyol, de les quals el 38,2% corresponien a l'acolliment residencial i el 61,8% a l'acolliment familiar. En base a aquestes xifres, podem afirmar que l'acolliment es troba molt present en la societat, i que les diferents institucions juguen un paper fonamental en la qualitat de vida que tenen aquests nens i nenes, especialment els centres escolars. Tal i com afirmen Gómez & Moreno (2011, p.31) “junto con la familia, la escuela es el segundo gran contexto importante en la vida de cualquier niño/a”, ja que “el período de escolarización ocupa buena parte de la etapa infantil y de la adolescencia, y en el colegio pasan la mayor parte de la jornada diaria” (Mirabent & Ricart, 2005, p.163). Així, el nombre elevat de mesures en situació d'acolliment adoptades per Espanya, indica que és freqüent la incorporació a les escoles d'infants, que es troben en situació d'acolliment, fet que suposa que, en moltes ocasions, sorgeixin dubtes en els equips pedagògics de com aconseguir una bona adaptació, d'aquests infants, en el context escolar.

2.3. La resposta educativa davant l'acolliment

Normalment, la problemàtica familiar i social que han viscut els infants en situació d'acolliment, els hi ha derivat un dèficit escolar i problemes d'interacció amb els seus iguals (Gómez & Moreno, 2011; Torre-Marín, 2006; Gustavsson, 1991). Per altra banda, Boada & Aznar (2010) assenyalen en el seu estudi que els infants tutelats presenten més problemes de rendiment acadèmic. De la mateixa manera, Panchón (1999; citat en Delgado, 2012) ressalta que el 69% dels infants tutelats presentaren un nivell d'escolarització que no corresponia amb la seva edat, mentre que el 54% dels nens i nenes presentaren un nivell de motivació baix. Palacios et al. (2014) assenyalen que les dificultats acadèmiques que acostumen a presentar els infants tutelats per protecció de menors són: manca d'atenció, dificultat per concentrar-se, manca d'hàbits escolars (no finalitzen les tasques, trenquen el material, no fan les coses...), i manca d'habilitats bàsiques (lectura, memòria, comprensió de textos o expressió oral). Tot i

així, cada menor ha de ser considerat des de la seva singularitat, amb les seves potencialitats i dificultats, evitant possibles estigmatitzacions cap aquests (Palacios et al., 2014), ja que cada infant, sigui tutelat o no tutelat per protecció de menors, té el seu propi procés evolutiu i d'aprenentatge.

Per això, tot i que en aquest treball es parteix d'una visió inclusiva de tots els infants, la realitat de l'educació a Espanya és que, administrativament, només pertany un suport addicional a l'aula, en el que moment que existeix el diagnòstic d'un infant amb necessitats educatives especials. D'aquesta manera, cal fer especial èmfasi que malgrat les necessitats de suport que aquests infants hi puguin tenir en l'àmbit escolar, especialment de caire emocional i conductual, la majoria de sistemes educatius no identifiquen a aquests infants com un col·lectiu amb necessitats específiques que requereixi un suport addicional a l'aula o l'escola (Delgado, 2012; Smucker, Kauffman & Ball, 1996). D'igual manera, no existeix un pla d'acollida específic en l'arribada d'aquests infants a l'escola, pel que el procés d'acollida dependrà dels criteris dels propis centres educatius. La combinació d'aquesta necessitat de suport addicional i la manca d'un pla específic en aquests casos, constitueix una manca d'igualtat d'oportunitats educatives, que suposa un alt risc d'exclusió social per a infants i joves procedents del sistema de protecció a la infància (Delgado, 2012).

Gómez & Moreno (2011, p.43) assenyalen que especialment “a los menores que se encuentran en acogimiento residencial les resulta difícil integrarse en el entorno escolar”, degut a que l'arribada a l'escola, en referència a espai que comparteix amb altres nens i nenes, els hi pot recordar les seves vivències en el centre residencial, on les necessitats individuals van sempre per darrera de les col·lectives (Mirabent & Ricart, 2005, p.154). Per això, el primer objectiu de l'escola, en la incorporació d'un infant que es troba en situació d'acolliment, ha de ser fer-li sentir que forma part del grup, que s'integri i es relacioni de manera agradable (Palacios et al., 2014; Torre-Marín, 2006). El més freqüent és que el nen o nena s'incorpori a un grup ja format, pel que l'acolliment en aquest serà crucial per facilitar o dificultar la seva adaptació (Palacios et al., 2014).

Pears, Kim, Buchanan & Fisher (2015) afirmen en el seu estudi que per als infants que comencen l'escola infantil amb un desenvolupament d'habilitats d'aprenentatge més empobrit, hi ha una associació significativament negativa entre la mobilitat escolar i el

desenvolupament emocional de l'infant, el que suposa que són infants més vulnerables als canvis d'escolarització. Per tant, la resposta educativa davant l'arribada d'un infant en situació d'acolliment serà fonamental. En aquesta, podem suposar que influirà especialment la línia educativa que segueix el centre educatiu, és a dir, si compta amb un projecte educatiu obert i flexible a les necessitats dels infants, o bé si compta amb un projecte educatiu i currículum tancat. Aquest tret pot afectar en l'adaptabilitat d'un centre i d'un aula a les diferents peculiaritats dels seus alumnes, i per tant a la qualitat de vida oferta a aquests a l'escola.

Tot i així, la situació escolar dels nens i nenes que es troben tutelats pel sistema de protecció de menors, es coneix relativament poc, degut a que el tema escolar no ha estat prioritari en la majoria de sistemes de protecció europeus (Delgado, 2012). En base a aquest fet, és necessari conèixer com viuen l'escola els infants tutelats per protecció de menors, centrant el focus cap al seu benestar i qualitat de vida a l'àmbit escolar.

2.4. Qualitat de vida infantil

La qualitat de vida, i més especialment la qualitat de vida infantil, és un concepte complex que presenta problemes tècnics i filosòfics en els diferents referents teòrics. Schalock & Verdugo (2003) entenen que la qualitat de vida està formada per les dimensions que són “un conjunto de factores que componen el bienestar personal” (p.34), i els indicadors que són les “percepciones, conductas o condiciones específicas de las dimensiones de calidad de vida que reflejan el bienestar de una persona” (p.34).

Schalock & Verdugo (2003) són dos dels principals autors que investiguen la qualitat de vida dels infants en el sistema educatiu. Aquests autors identifiquen les dimensions i indicadors de qualitat de vida en educació, que són: benestar emocional (satisfacció, benestar emocional, autoconcepte, seguretat, espiritualitat, confiança, felicitat), desenvolupament personal (educació, desenvolupament personal, assoliment), relacions interpersonals (relacions interpersonals, suports, interaccions, família, amistats, intimitat, afecte), inclusió social (integració comunitària i participació, acceptació, suports, ambient laboral, rols, inclusió social, ambient residencial), benestar físic (benestar físics, oci, salut, estat físic, activitats recreatives, activitats de la vida diària), autodeterminació (autodeterminació, autonomia, eleccions, metes personals/valors,

control personal, autodirecció), benestar material (benestar material, financer, ocupació, protecció, menjar) i drets (drets i responsabilitats cíviques).

En relació a l'àmbit de benestar i qualitat de vida infantil, trobem l'estudi de Mielles-Barrera (2015) que cerca comprendre les dimensions, aspectes, percepcions i sentiments que descriuen els nens i nenes com indicadors de benestar o malestar. És una investigació pionera en que es dóna un enfocament qualitatiu, permetent un abordatge integral sobre la qualitat de vida infantil, afirmant la necessitat d'assumir que els nens i nenes han de ser els subjectes d'investigació en estudis sobre sí mateixos. L'edat d'aquests nens i nenes està compresa entre els 7 i els 10 anys. L'anàlisi dels resultats afirmen que els/les participants associen la seva qualitat de vida amb vivències positives i negatives derivades de la família, l'escola, l'amistat, els drets, el reconeixement públic, les condicions de vida, l'ús de tecnologies i la satisfacció global amb la vida.

Una investigació similar, però que es fonamenta en un estudi quantitatiu, és la de Verdugo & Sabeh (2002). En aquesta identifiquen les dimensions de qualitat de vida rellevants per als nens i nenes en Argentina i Espanya, de 8 anys i 12 anys, mitjançant preguntes obertes sobre experiències de satisfacció, insatisfacció i desitjos de canvi del nen o nena. L'anàlisi de resultats es va agrupar en sis dimensions: oci i recreació, rendiment, relacions interpersonals, benestar físic i emocional, benestar col·lectiu i valors, i benestar material. D'aquestes, les tres primeres dimensions varen destacar entre els participants, mentre que els desitjos de canvi es varen centrar en les dimensions de benestar col·lectiu i valors, en les relacions interpersonals i en el rendiment.

Un estudi que investiga i compara el benestar subjectiu dels nens i nenes tutelats per institucions amb el benestar de nens i nenes que viuen amb les seves famílies, però sense fer cap relació amb l'àmbit escolar, és el de Schütz, Sarriera, Bedin & Montserrat (2014). En aquest participaren 218 nenes i nenes amb edats entre els 8 i 12 anys, dels qual 109 eren acollits a institucions i 109 vivien amb les seves famílies. Els resultats s'obtingueren mitjançant diverses escales i qüestionaris de benestar i satisfacció. Els resultats indiquen que tots els ítems, relacionats amb el benestar, discriminen significativament a favor dels nens i nenes que viuen amb les seves famílies.

L'estudi de Vorria et al. (1998) fa una comparació entre nens i nenes que viuen a un centre residencial permanent amb d'altres que viuen amb els seus pares (pare i mare), identificant els possibles efectes d'aquesta diferència de situacions que poden repercutir

a l'àmbit educatiu. La mostra d'estudi va ser de 41 nens i nenes de centres residencials i de 41 nens i nenes que vivien amb els seus pares, tot en una edat compresa entre els 9 i 11 anys. La metodologia de la investigació és mixta, ja que utilitza qüestionaris estructurats, i observacions i entrevistes amb infants, mares, cuidadors/cuidadores i professors/professores. Les observacions mostraren que el grup de nens i nenes tutelats per institucions eres menys atents, menys participatius i tendien a ser menys treballadors en les seves activitats. A més, aquests infants, no acostumaven a relacionar-se amb infants que no estaven institucionalitzats i mostraren alteracions més generals. D'aquests, la mostra dels nens (homes) va presentar majors problemes emocionals, conductes problemàtiques i hiperactivitat. La mostra de nens i nenes institucionalitzats, també, va presentar una probabilitat major a la recerca d'afecte o atenció en el mestre o mestra.

Un poc més centrat en la investigació sobre el benestar dels infants d'acollida residencial, en termes d'integració social, és l'estudi de Martín, Muñoz, Rodríguez & Pérez (2008). En aquest analitzen, mitjançant qüestionaris sociomètrics a 60 menors en acolliment residencial i 843 menors com a mostra normativa, la integració amb els iguals en el context escolar dels menors en acolliment residencial. Aquests nens i nenes tenen edats compreses entre els 7 i els 16 anys. Els resultats mostren que els menors en acolliment residencial obtenen un major rebuig per part dels seus companys o companyes per a realitzar les tasques acadèmiques, però no per a realitzar activitats d'oci. A més, els nens i nenes en acolliment residencial són descrits més freqüentment amb adjectius negatius, en comparació amb la mostra normativa.

Molt lligat al darrer estudi, tenim les aportacions de Martín & Dávila (2008), que analitzen les relacions existents entre les xarxes de suport amb l'adaptació personal, escolar i social dels menors en acolliment residencial, basat en una mostra de 102 menors, entre 8 i 18 anys d'edat. En aquest estudi, també predomina un enfocament quantitatiu, en el qual s'utilitzen qüestionaris estructurats com a instruments de recollida de dades. El resultat d'aquest estudi ens dona a conèixer que el suport social rebut per adults de contextos extrafamiliars, especialment l'afecte, sembla tenir una incidència positiva en l'adaptació dels menors en l'àmbit escolar i social; i nega que la família tingui cap relació amb l'adaptació dels menors.

Com hem vist anteriorment, en primer lloc, no hi ha cap investigació que hagi utilitzat una mostra d'infants amb edats inferiors als 7 anys. En segon lloc, la majoria d'estudis s'han realitzat des de metodologies quantitatives, i manca un abordatge del tema des d'una perspectiva qualitativa, utilitzant sistemes més interpretatius dels esdeveniments. En tercer lloc, només trobem un estudi que s'interessi per la qualitat de vida o benestar dels infants tutelats per protecció de menors (Schütz et al., 2014) escolaritzats a centres educatius ordinaris, tot i que ho fa utilitzant una metodologia quantitativa. També existeixen estudis que focalitzen la mirada en una dimensió de la qualitat de vida, especialment la inclusió social (Martín et al., 2008; Martín & Dávila, 2008), però que no aborden cada una d'aquestes, per identificar com viuen l'escola de manera global aquests infants.

3. Objectius

Els objectius que persegueix aquesta recerca es poden entendre des de la interacció amb els infants i la interacció amb els tutors/tutores d'aquests infants. D'aquesta manera, en primer lloc identifiquem l'objectiu general de la investigació i, a continuació, els objectius específics orientats a conèixer el benestar de l'infant a l'aula i l'escola.

Objectiu general de la investigació:

1. Conèixer quina és la vivència i qualitat de vida, a l'escola, dels infants tutelats per protecció de menors, escolaritzats en centres educatius ordinaris.

Objectius específics:

1. Conèixer la satisfacció de l'infant respecte l'escola.
2. Conèixer com són les relacions de l'infant dins l'aula, entre iguals i amb la tutora.
3. Identificar com és l'infant i els seus trets comportamentals dins l'aula.
4. Determinar les necessitats de l'infant dins el grup-classe.

4. Metodologia de recerca

Per tal d'aportar un nou enfocament en l'àmbit de l'educació i la protecció de menors, l'objectiu principal de la recerca que es du a terme, és conèixer com viuen l'escola ordinària els nens i nenes d'Educació Infantil tutelats per protecció de menors. Conèixer com viuen l'escola, significa entendre què pensen i senten sobre l'àmbit escolar, identificant les seves experiències a partir de les dimensions de la Qualitat de Vida en educació: benestar emocional, desenvolupament personal, relacions interpersonals i inclusió social (Schalock & Verdugo, 2003).

Així, per poder obtenir aquesta informació, aquest estudi es fonamenta en una metodologia qualitativa, que aborda una interpretació de les vivències i experiències observades i recollides. De la mateixa manera, cerca comprendre el significat d'un fet des de la perspectiva de les persones implicades en la situació, és a dir, es pretén conèixer el benestar dels infants tutelats per protecció de menors, escolaritzats en centres educatius ordinaris, des de la seva pròpia experiència real. La metodologia qualitativa qüestiona que la realitat es pugui, exclusivament, quantificar, i entén que allò que “piensan, sienten y hacen las personas también constituye-configura la realidad” (Berenguera et al., 2014, p.12). L'investigador qualitatiu, segons Stake (1998) ha de destacar aquelles diferències que poden ser subtils, la seqüència d'esdeveniments en el seu context i la globalitat de les situacions personals, fonamentades en descripcions obertes, comprensió mitjançant l'experiència i realitats múltiples. Per tant, per entendre la realitat social “hay que compartir-interpretar la subjetividad, los significados de los individuos implicados en ella” (Berenguera et al., 2014, p.12).

Aquest tipus d'investigació respon al paradigma interpretatiu o constructivista (Lincoln & Guba, 2000), que parteix del relativisme en quant a la diversitat de possibles interpretacions d'un mateix fet. A més, compta amb un enfocament teòric fenomenològic (Berenguera et al., 2014), basat en un estudi de casos de dos infants, escolaritzats en diferents centres educatius i en situació de diferent tipologia d'acolliment (un residencial i altra familiar), envers un mateix tema: el seu benestar o qualitat de vida a l'escola.

En aquest cas, la fenomenologia “pretende explicar cómo los individuos dan significado a fenómenos sociales a través de su experiencia vivida” (Berenguera et al., 2014, p.67).

En aquest tipus d'estudi l'investigador ha de capturar el significat, els trets comuns i l'essència de l'experiència en la vida quotidiana, utilitzant una descripció precisa de la vivència i un anàlisi en profunditat de la mateixa. A més, en la fenomenologia “la descripción del significado se puede conseguir observando la experiencia desde fuera [...], con ingenuidad y dejando de lado prejuicios, posiciones teóricas, conocimientos, deseos, sentimientos y juicios de valor, para ver cómo es el fenómeno en su esencia” (Berenguera et al., 2014, p.67), és a dir, es tracta de fer èmfasi en la descripció de l'experiència tal i en com ho ha viscut la persona implicada.

Per altra banda, l'estudi de casos és, segons Stake (1998, p.11), “el estudio de la particularidad y de la complejidad de un caso singular, para llegar a comprender su actividad en circunstancias importantes”. Més específicament, cal fer la distinció de que l'interès d'aquest estudi de cas és instrumental, denominat estudi col·lectiu de casos (Stake, 1998). L'estudi de casos instrumental, tal i com diu el Grup L.A.C.E. (1999, p.5), té la finalitat de “conocer y comprender un problema más amplio a través del conocimiento de un caso particular”. Tot i així, com és un estudi de casos col·lectiu, en el qual estudiarem dos casos d'infants escolaritzats a centres diferents i amb tipologies d'acolliment diferents, “cada uno es el instrumento para aprender del problema que en conjunto representan” (L.A.C.E., 1999, p.5). D'aquesta manera ampliïm la mirada, seleccionant conscientment dos infants amb característiques totalment diferents per tal de comprendre dos experiències individuals i paral·leles.

4.1. Participants

La mostra d'aquest estudi està formada per dos nens que es troben en diferent situació d'acolliment, en Pau es troba en acolliment familiar i en Lucas en acolliment residencial¹. L'edat dels infants en el moment de la investigació és de 4 anys en Pau, i 7 anys en Lucas, trobant-se ambdós infants escolaritzats al segon cicle d'Educació Infantil de centres educatius públics de les Illes Balears. De la mateixa manera, ambdós infants només han estat escolaritzats als respectius centres on s'ha realitzat la investigació.

---

¹ Els noms dels infants són ficticis, per tal de mantenir l'anonimat dels menors en aquesta investigació.

Per una banda, en Pau es troba escolaritzat a una escola (A) amb una metodologia oberta i flexible, adaptada a la diversitat i les necessitats dels infants, partint del joc i de la realització d'activitats interedats, i on les ràtios es situen en el màxim permès administrativament.

D'altra banda, en Lucas es troba escolaritzat a una escola (B) amb una metodologia més tradicional, on es treballa mitjançant fitxes preparades per la tutora d'aula. En Lucas està diagnosticat com un infant de necessitats educatives especials, pel que disposa d'un suport individual durant certes hores de la setmana. Aquest centre compta amb unes ràtios baixes, i una mestra de suport compartida en les dues aules d'Educació Infantil. Per altra banda, cal fer especial esment, que en Lucas ha tingut una tutora diferent en cada curs escolar d'Educació Infantil en que ha estat escolaritzat en aquest mateix centre.

4.2. Recollida de dades

La recollida de dades s'ha descrit de la manera més objectiva possible, per tal d'entendre i donar sentit a una realitat que s'està vivint a ambdós centres educatius, des de l'experiència dels dos infants de diferents procedències: acollida familiar i acollida residencial. Així, aquest estudi es du a terme exclusivament a l'escola, on l'investigadora ha realitzat observacions no participants dins l'aula², una entrevista semiestructurada amb el/la tutor/a d'aula³ i una entrevista no estructurada amb cada un dels nens⁴. Per poder dur a terme aquesta recollida de dades ha estat necessari el consentiment informat de protecció de menors de cada un dels infants i de les diferents escoles en les quals s'ha observat.

D'aquesta manera, les observacions “conducen al investigador hacia una mejor comprensión del caso” (Stake, 1998, p.60). Per això, l'observació no participant a l'aula s'ha consensuat amb el centre escolar, especialment amb el/la tutor/a d'aula. S'ha decidit que seran tres observacions en diferents moments del dia, en la qual que no hi haurà participació per part de la investigadora, amb el propòsit de no interferir en les

---

² Veure Annex 1: diari de camp

³ Veure Annex 2: entrevista semiestructurada amb tutora d'aula

⁴ Veure Annex 3: entrevista no estructurada amb infant

dinàmiques diàries d'aula. Tal i com diu Stake (1998, p.61), “durante la observación, el investigador cualitativo en estudio de casos registra bien los acontecimientos para ofrecer una descripción relativamente incuestionable para posteriores análisis y el informe final”. Així, en aquestes observacions es recullen experiències i moments ocorreguts entorn el nen o la nena en un diari de camp. A partir de les observacions no participants volem veure aquelles pràctiques visibles en les dinàmiques d'un aula però ocultes als ulls externs, manera amb la qual es podrà contrastar i triangular la informació obtinguda en les entrevistes.

L'entrevista “es el cauce principal para llegar a las realidades múltiples” (Stake, 1998, p.63), ja que no tots veuran el cas de la mateixa manera. En aquest cas, es decideix entrevistar a l'infant i a el/la tutor/a d'aula degut a que cada entrevistat tindrà una experiència única sobre el mateix fet. Així, l'entrevista semiestructurada amb el/la tutor/a s'ha basat en una sèrie de preguntes obertes respecte el/la menor observat/a dins del grup-classe. L'objectiu d'aquesta és conèixer la perspectiva de el/la tutor/a de com és el nen o la nena en l'àmbit escolar. De la mateixa manera, l'entrevista no estructurada amb el nen o nena, es realitza a partir del joc espontani de el/la menor, partint d'una capsa de jocs en la qual hi ha joguines i ninots que representen l'entorn escolar⁵. D'aquesta manera, partint del joc representatiu de l'infant, es formulen una sèrie de preguntes obertes amb la finalitat de contestar als objectius plantejats en aquest estudi.

4.3. Anàlisi

La informació obtinguda a partir de les tècniques de recollida de dades serà descodificada i triangulada mitjançant la posada en comú d'uns ítems i dimensions sobre la qualitat de vida de l'infant a l'escola (Schalock & Verdugo, 2003). Les dimensions de les quals parteixen són quatre: benestar emocional, benestar personal, desenvolupament personal i inclusió social; mentre que els indicadors són set: autoconcepte, satisfacció amb l'escola, satisfacció de l'educació, rendiment educatiu, interacció amb mestres, satisfacció amistats i suports necessaris.

---

⁵ Veure Annex 4: material per a l'entrevista amb infant

A més, per tal de facilitar l'anàlisi de dades, s'ha elaborat una taula⁶ que ens ajudarà a dur a terme aquesta descodificació i a triangular tota la informació des les tres fonts de recollida de dades diferents, en ambdós casos d'estudi de manera separada i sense realitzar comparacions entres aquests.

5. Resultats

En Pau, segons la seva tutora d'aula, és un nen afectuós, actiu i curiós, a qui li agrada ajudar, però que mostra conductes inquietes i disruptives en moments de tensió emocional.

Per altra banda, en Lucas és un nen expressiu, bondadós i ordenat, tot i que té poca capacitat d'atenció, essent impulsiu i inquiet, segons la seva tutora d'aula.

Benestar emocional: autoconcepte i satisfacció amb l'escola

En Pau és un nen actiu i amb tendència al lideratge. En diferents observacions s'ha pogut recollir la seva necessitat de ser el líder de la situació o del joc. Especialment, ell és qui acostuma a tenir la iniciativa en el seu grup més proper, tot i que algunes vegades els seus companys s'han rebel·lat cap aquestes actituds de líder.

Té tres nenes al seu voltant, però ell acapara un got i un bol, fent transvasaments. Les nenes marxen i el deixen tot sol. Després d'uns minuts, en Pau va darrere d'elles (17 de maig de 2016).

Sembla que vol ficar el líquid a la palangana que una nena aguanta. Li diu "eeeh! Levanta!" (crident). La nena el mira, deixa la palangana al terra i se'n va. El deixa tot sol (17 de maig de 2016)

Acorden fer una construcció i jugar. Un altre company li demana una peça i ell li dóna. "Mira que he hecho G., el tuyo es más feo", en M.A. li diu "cada uno lo hace a la manera que le gusta". En Pau marxa i s'asseu tot sol a l'estora (17 de maig de 2016).

Especialment, en aquest darrer exemple, podem veure com en Pau desmereix la feina dels altres, tot i que a ell li agrada ser reconegut, de manera constant, per la figura de l'adult o dels propis companys de classe.

---

⁶ Veure Annex 5: taula triangulació

Agafa més fang. Fa xurros i diu a na B. “mira, he fet xurro” (9 de maig de 2016).

Li diu a la tutora “mira lo que hago”. Fa travassaments i fica sorra amb la mà. La tutora no li celebra i se’n va. Ell la torna a cercar i li mostra el got perquè li reconegui. Ella ho fa (17 de maig de 2016).

Va a un nen i li diu “mira, P.” En P. no li mira. Va a en M. i li diu “mira, M.” el nen es gira, li mira, assenteix i se’n va d’en Pau (17 de maig de 2016).

Identificar com és l’autoestima dels infants a partir d’observacions directes i d’entrevistes personals és una feina complexa, tot i que les conductes d’en Pau ens permeten afirmar que, la necessitat d’exercir un paper de líder, de desmerèixer la feina dels altres i de necessitar un reconeixement constant d’allò que ell fa, és una manera d’incrementar la seva pròpia autoestima. Sembla que, degut a que una bona autoestima es forma a partir de la interacció amb els altres, en Pau es recolza la seva pròpia autoestima mitjançant les estratègies o els comportaments esmentats anteriorment, tot i que tinguin un efecte negatiu per a aquells que l’envolten i perjudicials per a ell mateix en referència a les relacions socials.

De la mateixa manera, hi ha moments que en Pau no és capaç de controlar les seves pròpies emocions, manifestant conductes agressives cap a les persones del seu entorn. En les observacions es pot identificar dues situacions en les quals no ha aconseguit allò que volia, en Pau ha reaccionat de manera física, amb una bufetada o una potada. A més, la seva tutora d’aula afirma que darrerament, les conductes disruptives s’han accentuat envers la seva situació personal a la família d’acollida.

Ell no és conscient que d’aquella enfadada que té, ha espenyat dibuixos que han fet amics seus, ha espenyat paper continu, com per exemple l’altre dia amb pasta de cendra i que allò ha quedat que ja no existeix...No és conscient de que fa mal a altres nins, de que fent una potada fa mal de veres; de que quan un company explica una cosa que és important per a ell, amb les seves contínues interrupcions, tirades en terra, xiulades, cantades, que crida l’atenció dels adults, no li permet a s’altre poder dir allò que és realment important per a ell.

En quant a la satisfacció amb l’escola, en Pau mostra una actitud negativa i desafiant en tot allò que té a veure amb aquesta. La seva negativitat implica que des d’un primer moment no és capaç d’identificar com és troba a l’escola o, fins i tot, d’especificar les activitats que millor li fan estar.

ENTREVISTADORA: ¿Y a ti te gusta venir al cole?

PAU: No, porque me aburro.

[...]

ENTREVISTADORA: Ahá... Pero, ¿qué es lo que haces aquí en el cole que no te gusta?
PAU: No me gusta hacer nada.
ENTREVISTADORA: ¿No te gusta hacer nada?
PAU: No.
ENTREVISTADORA: ¿Y hay algo que te guste del cole?
PAU: No, nada.
ENTREVISTADORA: ¿Nada de nada? ¿No te gusta ni salir al patio, ni jugar con los amigos, ni mirar cuentos?
PAU: No, cuentos no.
ENTREVISTADORA: Cuentos, ¿No? ¿No te gustan?
PAU: No.
[...]
ENTREVISTADORA: Claro. La mochila del *playmobil* no se abre. ¿Entonces, por ejemplo jugar con *legos* no te gusta?
PAU: Sí, solo jugar.
ENTREVISTADORA: ¿Sólo jugar, te gusta? ¿Entonces jugar en el cole sí que te gusta, no?
PAU: No, solo jugar en casa
ENTREVISTADORA: Solo jugar en casa... ¿Y por qué? ¿No es lo mismo jugar en casa que en el cole?
PAU: No, porque a mí me gusta jugar a otro sitio, que no sea el cole.

Podem afirmar que és un negativisme que fa de barrera entre ell i el seu entorn, degut a que posteriorment, gràcies a les estratègies de l'entrevistadora, va ser capaç de treure les coses bones de l'escola, que són aquelles activitats més flexibles i obertes.

ENTREVISTADORA: ¿Y te gustaría hacer más psico?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Sí, ¿te gusta la psico?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Entonces el cole tiene cosas buenas.
[...]
ENTREVISTADORA: Entonces te gusta jugar a piratas, a experimentos, a racons... ¿Te gusta eso del cole?
PAU: Sí

En aquest cas, a partir de l'entrevista amb la tutora d'aula i de les observacions realitzades, es pot afirmar que en Pau es troba emocionalment bé a l'escola, malgrat a situacions concretes en les quals a l'infant li costa estar quiet i atent durant un temps més prolongat, com per exemple a les assemblees.

En Lucas és un nen curiós, expressiu, bondadós i organitzat. Aquest acostuma a ser dominat per altres companys o companyes, degut al seu caràcter dòcil i bo. En aquest

cas, hi ha més dificultats per identificar l'autoestima d'en Lucas, ja que no s'han produït situacions que ens donin evidències de problemes d'autoestima. Només en una ocasió, ha semblat que a l'infant tenia un conflicte intern, ocasió en la qual no es va fer feina amb ell des de l'àmbit educatiu.

Entra sense dir res i s'asseu a l'estora en posició d'indi, colzes a les cames i la cara tapada amb les mans i dits a la boca. Continua en la mateixa postura. De tant en tant aixeca el cap. Sembla que no vol connectar amb l'entorn, i ningú l'ajuda a connectar (25 d'abril de 2016).

En algunes situacions s'ha vist com en Lucas necessita cridar l'atenció per sentir-se bé, ja que una vegada ha obtingut aquesta atenció, la seva resposta és riure.

Agafa una pedra i la llança dins la casa. Riu. Na M. li diu "No Lucas, basta, eh!". Ell riu. Torna a llançar-los pedres. Una darrera altra. Continua i ho repeteix varies vegades, sense aturar de riure.

Tot i que també s'ha pogut veure aquesta reacció en situacions positives, com per exemple quan li fan ser part d'un joc.

Lucas torna on era i M. li crida "Lucas, ¿quieres ser el papá?" Ell respon "Sí!" i riu.

En les observacions es pot veure com en Lucas es troba a dues situacions diferents: a les activitats obertes i flexibles, com el joc lliure, i a aquelles més fixades per l'adult i tancades, les fitxes o el temps d'activitats en assemblea. En el primer cas, el mateix Lucas confirma a l'entrevista que allò que més li agrada és jugar, mentre que en les observacions de joc lliure s'ha recollit un joc representatiu del seu entorn.

Lucas juga amb la figura d'un playmobil (un policia) que acompanya als altres playmobils caminant. Fica tots els playmobils a un cotxe (5 de maig de 2016).

En canvi, a les activitats estructurades per l'adult podem veure que, en diverses ocasions, s'aïlla mentalment de l'activitat i s'entreté amb el seu propis cos o jugant i xerrant amb els companys.

Juga amb altres dos nens amb les sabates. Després només amb un d'ells. Després d'una estona li crida l'atenció na C. Tornen a jugar. Es mou per l'estora. Mou les cames. Es tomba. Xerra amb n'And. i li diu que calli. Na C. els hi crida l'atenció (25 d'abril de 2016).

Na C. explica, fomenta la conversa. Xerren. Ell repeteix coses que diuen altres quan ha de respondre. Xerren. Surt na Lc. a escriure un número a la pissarra. Ell ja xerra amb els nens del costat. Li demana a La. si ella i D. són novios. A ella no sembla que li hagi agradat aquesta pregunta. Crida la seva atenció tocant les seves

sabates. Després parla i xerra amb en S. Ara fa renous amb les mans (5 de maig de 2016).

Tot i així, la tutora d'aula és conscient que el moment que més li agrada és el de jugar en un espai obert, sumat al temps de racons. Però, en quant al grau de satisfacció d'en Lucas a l'escola, pensa que es troba bé i es sent segur, fet que el mateix infant ho afirma efusivament a l'entrevista.

ENTREVISTADORA: ¿A ti te gusta ir al cole?

LUCAS: Sí

ENTREVISTADORA: Pero... ¿te gusta mucho mucho ir al cole?

LUCAS: ¡Sí!

[...]

ENTREVISTADORA: ¿Y les gusta ir al cole a los hermanos?

LUCAS: sí

Desenvolupament personal: rendiment educatiu

A nivell de desenvolupament escolar, en Pau es troba compensat en relació amb la resta de companys. El desenvolupament del llenguatge, les funcions cognitives, el seu joc i la seva participació són adequats per a la seva edat, per la qual cosa no presenta un retràs acadèmic significatiu a nivell de desenvolupament.

Segons la seva tutora, la iniciativa d'en Pau li fa crear situacions de joc i d'aprenentatge molt riques conjuntament amb els seus companys. Contràriament, en les diverses situacions de joc lliure que hem observat, en Pau es mou pels diversos jocs de l'aula, sense engrescar-se en cap d'aquests, de la mateixa que fa a les sessions de psicomotricitat, segons la seva tutora.

“També és un nin que, per exemple, depèn molt de s'activitat presentada perquè a psico ell necessita explorar molt molt, d'aquí a allà, d'allà a aquí... sense fer-se un espai.”

Tot i així, en aquesta estona de joc lliure a la classe, hem pogut observar que en Pau aprofita, en diverses ocasions, per sortir de la classe, fet que pot ser una necessitat personal de l'infant.

En Lucas presenta un endarreriment acadèmic degut al seu retard cognitiu i en el desenvolupament de la parla, amb un diagnòstic de necessitats educatives especials. Segons la mestra “hi ha molta diferència a nivell curricular lo que fa es grup-classe en ses feines”, motiu pel qual li adapten les activitats, feines o rutines a dur a terme a

l'aula. A més, cal fer esment que la tutora d'aula recalca en diversos moments de l'entrevista la importància de les rutines i dels hàbits, i de que en Lucas els conegui i els segueixi diàriament.

En les diverses observacions hem pogut conèixer que en Lucas no participa ni forma part de les dinàmiques que s'han realitzat a la classe en gran grup, això indica que el seu entorn avança mentre ell es troba present físicament però mentalment absent, mentre no té la figura d'un adult que li ajudi a créixer amb el seu grup d'iguals.

Relacions interpersonals: interacció amb mestres i amigats

Segons la tutora d'en Pau, tenen un vincle molt estret, que exemplifica amb una situació del mateix dia de l'entrevista.

“Avui he tingut una reunió i li he explicat “mira, jo d'aquí a una estona m'hauré d'anar, vendrà na B. (mestra) i na M. (mestra) que queden amb vosaltres, perquè jo m'he d'anar a reunir amb altres mestres” i ell “y nosotros con quién quedaremos?” i jo “n'hi haurà na B. i na M.”.

Per la seva part, en Pau va mostrar una actitud negativa, en un primer moment quan l'entrevistadora li va demanar per la seva tutora. Tot i que, va aprofitar per posar d'exemple d'una activitat observada a l'aula, per poder treure una resposta més encertada.

ENTREVISTADORA: ¿Que es lo que te gusta de C.?

PAU: No lo sé.

ENTREVISTADORA: ¿Te gusta que cante?

PAU: No

ENTREVISTADORA: ¿Te gusta cuando te da el masaje?

PAU: No

ENTREVISTADORA: ¿Te gusta cuando hace las actividades tan chulas como la de la nieve?

PAU: Sí.

ENTREVISTADORA: ¿Eso sí que te gusta?

PAU: Sí

D'aquesta manera, tot i que en Pau no va ser molt concís en com es relacionava amb la seva tutora i què pensava d'ella, en les observacions es recull una demanda d'atenció constant i de reconeixement cap a aquesta, que ens evidencia la importància d'aquesta figura per a ell.

En quant a les relacions amb els seus iguals, en Pau compta amb un grup més proper, confirmat per ell mateix i la seva tutora a les respectives entrevistes. Aquest grup està format, segons ell, per tres nens de l'aula, als quals la seva tutora afegeix dos nens més. A més, destaca que en les relacions d'en Pau predomina el tenir un vincle més estret amb nens que amb nenes.

També és vera que amb ses nines no dic que no es relacioni, però sí que és cert que aquell vincle més estret, i jo pens que aquells companys que ell considera més amics, majoritàriament són nins.

En el cas d'en Lucas, la tutora d'aula basa la seva relació amb el nen, en funció de la autonomia i dependència que té cap als diferents mestres.

“La seva relació respecte al mestre penso que era de molta més dependència i poquet a poquet ha anat agafant autonomia.” [...] “Per tant, la nostra relació amb ell, penso que en part ha anat passant de més dependència a més autonomia.”

Tot i així, en un moment de l'entrevista puntualitza que “amb tots els mestres, diguem, estableix una relació positiva i afectuosa”. Per part d'en Lucas, mitjançant el seu joc espontani a l'entrevista es va poder observar que no té com a figura de referència a la seva actual tutora, sinó que representa aquest paper amb l'anterior tutora (Ct.) o amb la mestra d'audició i llenguatge (Ll.). Això, ens pot indicar que l'infant no ha creat un vincle igual de proper amb la tutora actual d'aula, i que encara manté els referents anteriors.

La relació que manté en Lucas amb els seus iguals és bona, segons la tutora, tot i que “no és capaç d'establir un tipus de joc amb els altres de tipus simbòlic, d'imaginar”. Contràriament a aquesta afirmació, el mateix Lucas esmenta els noms d'uns infants que no pertanyen a la seva escola, i tres noms de nens que sí són de la seva aula. Especialment amb dos d'aquests, són amb els quals més s'ha vist interaccionar en les diferents observacions i amb les quals hem pogut veure situacions de joc simbòlic, tot i que tenen una durada breu.

Lucas torna a la situació de joc, va a la casa. V: “papá, ¿me das un beso como regalo?” en Lucas diu: “sí!”. Li dóna un petó llarg a la galta (3 de maig de 2016).

Inclusió social: suport

Com s'ha pogut observar a l'anàlisi de la informació, del primer apartat (benestar emocional), en Pau presenta problemes per a gestionar les seves pròpies emocions. Hem

detectat una actitud negativa cap a l'escola en el moment de l'entrevista, i identificat certes conductes, com la necessitat de reconeixement per part de l'adult o el desmerèixer la feina dels seus companys, que evidencien problemes d'autoestima.

Així, en Pau té una necessitat de suport a nivell emocional que no s'ha contemplat com a suport en el centre educatiu, degut a la saturació de demandes que existeixen en aquest per part de l'Equip d'Orientació i Avaluació Psicopedagògica (EOEP), segons la tutora d'aula. Per aquest motiu, la seva tutora va recorre a la família d'acollida per demanar un suport de manera externa a l'escola, mitjançant l'IMAS, que és la institució que té la tutela legal d'en Pau. Així, en aquest cas, dins l'aula en Pau només compta amb el suport de la seva pròpia tutora i del suport, que gestionen i optimitzen perquè pugui fer l'acompanyament d'aquell infant que ho necessiti segons el moment específic.

Per altra banda, en Lucas té un diagnòstic de necessitats educatives especials, motiu pel qual compta amb el suport d'una PT (Pedagogia Terapèutica) durant certes hores de la setmana dins el mateix grup-classe, i d'una AL (Audició i Llenguatge) que li treu de l'aula, conjuntament amb un altre nen, dues vegades per setmana durant mitja hora. A això, s'ha de sumar el suport addicional, d'una mestra, amb el qual compta aquest centre, que també passa certes hores de la setmana dins l'aula. Tots aquests suports s'utilitzen únicament de manera acadèmica, a l'hora de fer les fitxes o feines.

Malgrat això, en les diferents observacions s'ha pogut identificar la mancança que té l'infant en quant a les seves necessitats reals: jugar i moviment.

Durant aquest temps de joc espontani es fa evident la necessitat de moviment que té en Lucas, ja que s'enfila, bota, córrer, s'asseu i s'aixeca en quant té l'ocasió.

Aquesta és una necessitat que no es contempla a l'aula, tot i que la tutora és conscient de que "l'atenció seva és tan curta, que qualsevol activitat ha de ser curta i variada, i sobretot manipulativa, per exemple, utilitzar playmobil va bé, però qualsevol cosa que sigui més amb paper, ja li costa més". A això, s'ha de sumar la consciència sobre allò que menys li agrada de l'escola com "estar assegut, fent una feineta, els treballs que es fan de lectoescriptura, segons quines converses...", però que no es modifica i s'adequa a la necessitat real d'en Lucas.

6. Discussió

La investigació que s'ha presentat en aquest treball ha tingut el propòsit d'identificar la qualitat de vida a l'escola, dels infants que es troben tutelats per protecció de menors, especialment en situació d'acolliment familiar o residencial. L'edat dels infants, en la qual s'ha dut a terme aquest estudi, fa que algunes dimensions o indicadors siguin analitzats de manera senzilla, degut a la manca de desenvolupament de llenguatge i de interpretació de les pròpies emocions i experiències. Per això, la interpretació de resultats es fonamenta, principalment, en les observacions no participants realitzades en ambdós centres educatius.

Per una banda, s'ha observat que en Pau, l'infant que es troba en situació d'acolliment, té una escassa autoestima i un fort sentiment d'inferioritat, que expressa mitjançant la seva necessitat de reconeixement per part de l'adult i del seu comportament de desmerèixer als seus companys i companyes (Gómez & Moreno, 2011). De la mateixa manera, en Pau té un difícil control dels seus impulsos, especialment en situacions de frustració, que expressa mitjançant comportaments agressius cap al seu entorn, comportament semblant al identificat per Vorria et al. (1998).

Malgrat això, tal com afirma la seva tutora d'aula, en Pau no ha presentat poca motivació escolar, al contrari del que assenyalen els estudis (Gómez & Moreno, 2011; Torre-Marín, 2006; Boada & Aznar, 2010; Delgado, 2012), i malgrat a l'entrevista personal ha mostrat una actitud negativa, en un primer moment, en tot allò relacionat amb l'escola. Posteriorment, en Pau ha assenyalat les diferents activitats que més li agraden de l'escola, les quals coincideixen en ser les més enfocades a explorar i investigar individual o grupalment, de manera lliure. Aquest tipus d'activitat li permet, a en Pau, la possibilitat d'explorar els temes que més li interessin de manera lliure i per iniciativa pròpia, en funció de la seva necessitat real. En aquest sentit, podem afirmar que el fet d'estar escolaritzat a un centre on el projecte educatiu i el currículum és obert i flexible a les necessitats reals dels seus alumnes, ajuda a en Pau a trobar aquelles activitats que millor s'adapten a ell.

Considerem que en Pau no té problemes d'habilitats socials, tot i que la dimensió emocional juga un paper fonamental en aquesta dimensió. En Pau forma part d'un grup d'iguals més proper, en el qual intenta exercir un paper de líder, i també podem afirmar

que es troba integrat a nivell de grup (Palacios et al., 2014; Torre-Marín, 2006), tot i que aquest paper de lideratge no li funciona positivament en gran grup, creant moments d'interacció desagradables entre ell i els seus companys, especialment les seves companyes. De la mateixa manera, podem afirmar que la relació entre la tutora d'aula i l'infant és propera i segura, tot i que no s'han observat moments afectuosos o de complicitat entre aquests.

De manera freqüent, en Pau té la necessitat de l'acompanyament de la figura d'un adult, especialment per ajudar-li a gestionar les seves pròpies emocions, però malgrat això, en el nostre sistema, un suport d'aquestes característiques no queda contemplat si no existeix un diagnòstic (Delgado, 2012). D'aquesta manera, el nombre elevat d'alumnes escolaritzats, deixa a la tutora escasses possibilitats de poder dur a terme una atenció individualitzada sempre que és necessari. Per aquest motiu, aquesta tutora demana un suport addicional, per poder intervenir en aquestes situacions sense deixar de banda les necessitats d'altres infants.

Per la seva part, en Lucas no ha donat evidències de tenir problemes emocionals, tot i que presenta una forta manca d'atenció i dificultat per concentrar-se a l'escola (Palacios et al., 2014). A més, en Lucas sofreix problemes en el rendiment acadèmic, pot ser degut a la seva pròpia necessitat, però que pot estar més potenciat per la seva problemàtica social i familiar (Gómez & Moreno, 2011; Torre-Marín, 2006; Boada & Aznar, 2010; Delgado, 2012). De la mateixa manera, tot i que sembla que la satisfacció d'en Lucas cap a l'escola pot ser positiva, ha mostrat poca motivació a l'hora de realitzar activitats i dinàmiques, hàbits i rutines. En aquest aspecte, es destaquem que en Lucas necessita realitzar un altre tipus d'activitat, degut a que la metodologia de feina que es planteja per a aquest infant no és coherent amb les seves necessitats reals. Especialment en les dinàmiques o activitats grupals, en Lucas acostuma a aïllar-se mentalment, deixant de ser un participant actiu del seu entorn. És en aquests moments que en Lucas mostra comportaments més hiperactius, i en els quals el seu desenvolupament va quedant endarrerit respecte la resta dels seus companys. Per tant, considerem que és en aquests moments, en els quals en Lucas necessita més acompanyament per part de l'adult, per tal d'evitar aquest tipus de situació. Així, mentre en Lucas ha tingut l'oportunitat de jugar lliurement, ha estat concentrat en el seu joc, creant una situació de joc enriquidora. Això ens dóna l'evidència de que en Lucas és capaç de crear situacions

de joc de tipus simbòlic, imaginant i representant a través dels personatges, al contrari del que pensa la seva tutora d'aula.

Les relacions d'en Lucas amb els seus iguals són bones, tot i que depèn del tipus d'activitat que es duu a terme. En els moments de temps lliure podem afirmar que l'infant pertany a un grup de dos infants més proper a ell, amb els quals es relaciona de manera espontània i intermitent (Martín et al., 2008). De la mateixa manera, ell realitza diversos esforços per interaccionar amb altres persones, malgrat aquestes relacions siguin efímeres i amb un propòsit concret, com per exemple incorporar-se a un joc determinat. En quant a la relació d'en Lucas i la seva tutora podem considerar que no existeix un vincle afectiu proper i segur, i que l'infant manté aquests vincles amb les seves darreres tutores. En aquest sentit, destaquem que la tutora d'aula ha definit a l'infant des d'una visió professional i, pot ser, l'infant no ha trobat en ella a la figura d'afecte positiva que ell cerca i necessita.

En Lucas compta amb el suport d'una PT (Pedagogia Terapèutica), degut al diagnòstic de necessitats educatives especials realitzat per l'EOEP. Aquesta persona li acompanya de manera diària donant un suport individual, especialment en el moment de realització d'activitats. En les observacions recollides en presència d'aquesta figura, es confirma que el suport es limita a fer-li acabar i complir els objectius de la fitxa proposada per la tutora, en compte d'adaptar la metodologia de treball a la necessitat i capacitat de l'infant. Per tant, aprofitem l'ocasió per reafirmar que la problemàtica que sofreix en Lucas, és la metodologia poc adaptada a les seves necessitats acadèmiques i personals.

En base a la fonamentació teòrica i empírica de la qual parteix aquesta investigació, podem dir que aquest treball, coincideix amb alguns dels resultats identificats per els professionals d'aquest àmbit, però que trobem algunes contradiccions a destacar. Especialment en la dimensió de benestar emocional, podem veure que en Pau, en situació d'acolliment familiar, té un desenvolupament emocional complex i inestable, tal com afirmen Gómez & Moreno (2011), Amorós & Palacios (2004), Palacios et al. (2014). Tot i així, no hem obtingut evidències que en Lucas, en situació d'acolliment residencial, pateixi els problemes emocionals identificats anteriorment. La dimensió de desenvolupament personal té certes contradiccions entre ambdós infants, ja que en Pau no sofreix un retràs escolar però sí que, en ocasions, es produeixen situacions, relacionades amb el seu benestar emocional, que poden afectar significativament a la

seva tasca educativa, però que de moment no ha originat tal estrès acadèmic, al contrari del que afirmen Gómez & Moreno (2011), Torre-Marín (2006), Boada & Aznar (2010), Delgado (2012). Contràriament, en Lucas sí que té un retràs escolar significatiu, degut al seu problema de desenvolupament cognitiu diagnosticat, motiu pel qual la seva situació d'acolliment pot ser una condició que intensifiqui el retràs, però no el principal causant. En quant a la dimensió de relacions interpersonals, si tal com afirmen Martín & Dávila (2008), l'afecte que reben els infants té una incidència positiva en l'adaptació del menors a l'àmbit escolar, pot ser significatiu que en Pau tingui una actitud de més necessitat cap a la seva tutora, respecte en Lucas. Per aquest motiu, podria ser significatiu una major implicació emocional de la tutora d'en Lucas cap a ell a l'escola, per tal de potenciar el sentiment de benestar i de pertinença. De la mateixa manera, tant en Pau com en Lucas no tenen problemes d'integració social, ja que es troben acceptats en el seu grup d'iguals tant en moments d'oci com de realització d'activitats, al contrari del que afirmen Martín et al. (2008). Específicament, en Lucas acostuma a aïllar-se en certs moments de les activitats, fet que ocasiona que el seu grup d'iguals hagi de fixar unes normes de participació, que ell acostuma a acceptar. Finalment, podem identificar que la dimensió de inclusió social d'en Pau compta amb un dèficit significatiu, i és que tal com afirmen Delgado (2012) i Smucker, Kauffman & Ball (1996) en el nostre sistema educatiu no es dóna prioritat a les mancances de caire emocional o conductual, per la qual cosa no s'identifica la necessitat d'un suport a l'aula. En canvi, en Lucas compta amb aquest suport gràcies al seu diagnòstic extern a la situació d'acolliment.

Així, en ambdós casos investigats, hem pogut treure els punts forts i els punts febles de cada una de les vivències dels infants, en relació al centre educatiu on es troben escolaritzats. Aquest anàlisi ens permet fer de guia a aquestes escoles per a futures prevencions i atencions primerenques en l'arribada d'un infant tutelat per protecció de menors. Així, podem afirmar que, tot i que no hagi estat contemplat en els objectius de la investigació, el resultat que plantejem té un caire preventiu per a possibles futurs alumnes que es trobin en la mateixa situació.

Per altra banda, l'entrevista personal amb les tutores d'aula té previst obtenir informació sobre la implicació i col·laboració de la família o el centre residencial a l'escola, i la satisfacció de les tutores respecte això. En l'escola B ens hem trobat reticències per publicar els diversos aspectes que inquieten a la tutora d'aula sobre el centre residencial,

fet que ha empobrit l'anàlisi de dades i la triangulació de informació obtinguda a les observacions dins l'aula i l'entrevista no estructurada amb l'infant, en funció de la satisfacció respecte el tipus d'acolliment. Es considera que aquestes característiques podrien haver estat clau, en la consideració d'una nova dimensió de qualitat de vida: relació i col·laboració amb tutors legals.

Cal afegir que, inicialment, en aquesta investigació s'havia previst analitzar les feines dels infants a l'escola (dibuixos, construccions...), tot i que s'ha decidit no fer-ho per la metodologia utilitzada a una de les escoles. L'escola B treballa a partir de fitxes preestablertes per la tutora, a vegades adaptades, en les quals es condueix a l'infant perquè arribi a certs objectius específics mitjançant una elaboració i intervenció dirigida per l'adult. Per aquest motiu, el resultat d'aquests dibuixos o feines no es pot considerar fidel al desenvolupament real de l'infant, i no s'ha considerat coherent el seu anàlisi per a obtenir resultats significatius d'aquesta font d'informació.

Finalment, volem destacar que, tot i que és una investigació amb una mostra molt reduïda i focalitzada a una població, considerem oportú que en properes investigacions hi hagi una mostra major, respectant la varietat en tipologies d'acolliment dels infants. Aquest fet no es proposa amb l'objectiu d'una possible generalització, ja que en aquesta investigació, es parteix de la coneixença de que l'anàlisi de casos no es pot generalitzar a la resta de població, ja que existeixen diferents característiques i situacions que poden determinar la situació personal de cada cas. Tot i així, "de los casos particulares las personas pueden aprender muchas cosas que son generales" (Stake, 1998, p.78).

7. Conclusions

Aquesta investigació ha tingut l'objectiu de conèixer com viuen l'escola els infants, d'Educació Infantil, tutelats per protecció de menors, per tal de determinar la qualitat de vida dins el sistema educatiu.

La qualitat de vida dels infants que han participat en aquest estudi, Pau i Lucas, a l'escola és acceptable, amb certs aspectes que és necessari destacar per a millorar el benestar dels infants tutelats per protecció de menors en cada una de les respectives

escoles. Aquests aspectes a millorar es destaquen en aquest treball amb una finalitat d'atenció i intervenció preventiva en el desenvolupament d'uns infants que poden trobar-se en risc d'exclusió social si no es duu a terme una feina significativa i adaptada a ells.

Així, a partir de les observacions realitzades d'en Pau, hem pogut veure que són constants les cridades d'atenció cap a la figura de l'adult. Els moments específics en els quals li ocorre, són moments de conversa en gran grup, o moments de relació entre iguals en els quals no aconsegueix allò que vol. Això ens permet afirmar la incapacitat que té per gestionar les seves pròpies emocions i la necessitat d'una persona adulta que li faci un acompanyament segur en aquestes situacions. De la mateixa manera, constantment demana el reconeixement de l'adult i dels seus iguals respecte tot allò que realitza. Aquest fet, sumat a les situacions en que intenta exercir de lideratge en el seu grup d'iguals, tot i que a vegades els fets no transcorren com a ell li agradarien, ens deixa l'evidència de que en Pau té una baixa autoestima i que necessita recolzar-se a sí mateix, a vegades desmereixent als altres, per sentir-se bé. A l'entrevista personal amb l'infant, aquest va mostrar conductes negatives cap a l'escola i la seva vida, afirmant en un primer moment que "no li agradava fer res". Així, tot i que sembla que es troba bé a l'escola, podem afirmar que hi ha clares evidències d'un problema d'autoestima i de gestió d'emocions. Per tant, podem dir que en Pau té dèficits en les dimensions de benestar emocional i de inclusió social, les quals es troben lligades degut a que un suport individual li ajudaria a gestionar els moments de tensió.

De la mateixa manera, durant les observacions realitzades en el dia a dia escolar d'en Lucas, s'ha pogut observar que la dinàmica d'aula no permet que l'infant desenvolupi tots els seus potencials, i que provoca un efecte contrari, on en Lucas s'aïlla d'allò que ocorre en el seu entorn. Degut a que la seva atenció cap a una activitat o dinàmica de grup és efímera, i cal utilitzar reforçadors personals per captar-la durant cert temps, s'hauria de treballar d'una manera més personalitzada i oberta, permetent el joc lliure de manera més freqüent. El fet de que en Lucas sigui un nen dòcil, li fa passar in advertit en certs moments del dia, la qual cosa no ajuda a aquest desenvolupament personal del nen, ja que és un nen que necessita un clar acompanyament per a entendre el món que l'envolta. En les observacions en el temps de joc lliure i esbarjo, hem pogut descobrir que és capaç de formar part de situacions de joc enriquidores, representant la figura

paternal entre un petit grup d'iguals. D'aquesta manera, es fa evident que en Lucas es troba millor en espais i situacions no estructurades, on pugui interactuar lliurement. Especialment, en petit grup, és capaç de formar part de situacions de joc en grup, amb un paper determinat i seguint unes regles pautades de manera externa a ell. A l'entrevista personal amb l'infant, es va reafirmar la seva capacitat per representar el joc simbòlic i, tot i que el seu domini de la paraula és limitat, es va poder recollir molta informació gràcies al seu joc lliure i espontani, fet que ens fa qüestionar si realment s'estan utilitzant els medis necessaris per arribar a aquest infant i fomentar el seu potencial en aquesta escola. Per tant, podem considerar que en Lucas compta amb un dèficit en la dimensió de desenvolupament personal, que pot estar molt lligat a la metodologia de centre i d'aula que no respon a les necessitats reals de l'infant.

En ambdós casos estudiats, podem confirmar que hi ha aspectes que dificulten el benestar dels infants, en situació d'acollida temporal, escolaritzats a centres educatius ordinaris, tot i que són ben diferents entre els dos centres. Per una banda, en Pau sofreix la mancança d'un sistema que no li ofereix un suport addicional que li pugui fer un acompanyament emocional i li ajudi a gestionar les diverses situacions, sense la necessitat de realitzar un diagnòstic personal de l'infant. En canvi en Lucas, es troba a una escola amb unes ràtios mínimes i un nombre elevat de suports, però amb una metodologia de treball que no s'adapta a les seves necessitats reals. Per tant, l'indicador que dificulta el benestar d'en Lucas a l'escola, és la necessitat de que l'escola o la tutora d'aula adapti la seva manera de fer feina a les necessitats reals de l'infant, mentre que en Pau necessita un canvi del sistema per poder rebre un suport que necessita a l'escola.

D'aquesta manera, podem afirmar que el suport és un dels indicadors més importants en la qualitat de vida d'un infant a l'escola, ja que sense aquest, l'engranatge amb la resta de dimensions i indicadors deixa de funcionar, com ocorre en el cas d'en Pau amb el seu benestar emocional i els problemes d'autoestima. A més, cal esmentar que Schalock & Verdugo (2003) no recullen les característiques del centre com una dimensió en la qualitat de vida infantil a l'educació. En aquest estudi ha quedat constància de la importància de tenir en compte els trets propis d'un centre educatiu a l'hora d'avaluar el benestar d'un infant a l'escola.

Referències bibliogràfiques

- Amorós, P., & Palacios, J. (2004), *Acogimiento Familiar*, Sevilla. Alianza editorial.
- Berenguera, A., Fernández de Sanmamed, M.J., Pons, M., Pujol, E., Rodríguez, D., & Saura, S. (2014). *Escuchar, observar y comprender. Recuperando la narrativa en las Ciencias de la Salud. Aportaciones de la investigación cualitativa*. Barcelona: Institut Universitari d'Investigació en Atenció Primària Jordi Gol (IDIAP J. Gol).
- Boada, C. M., & Aznar, F. C. (2010). Educación y jóvenes extutelados: Revisión de la literatura científica española. *Educación XXI*, 13(2), 117-138.
- Boletín Oficial del Estado BOE. (28 de julio 2015). *Modificación del sistema de protección a la infancia y a la adolescencia*. BOE, núm. 180, p. 64544-64613.
- Boletín Oficial del Estado BOE. (31 de diciembre de 1990). *Ratificación de la Convención sobre los Derechos del Niño, de 29 de noviembre de 1989*. BOE, núm. 313, p. 38897-38904.
- Campos, G., Ochaíta, E., & Espinosa, M.A. (2011). El acogimiento residencial como contexto de desarrollo desde la perspectiva de sus profesionales. *Educación y Diversidad*, 5 (1), 59-71.
- Delgado, L. (2012). *Infancia y Adolescencia en acogimiento residencial. Conductas exteriorizadas-interiorizadas y evaluación del apego*. Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Catalunya, Espanya. Recuperat de <http://hdl.handle.net/10803/117588>
- Fernández, J. & Fuertes, J. (2000). *El acogimiento residencial en la protección a la infancia*. Madrid: Pirámide.
- Fernández, J.M., Hamido, A., & Ortiz, M.M. (2009). Influencia del acogimiento residencial en los menores en desamparo. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 7 (2), 715-728.
- Gómez, J.M. & Moreno, C. (coord.) (2011). *Adopción, acogimiento y escuela: guía para la comunidad educativa*. Asociación Andaluza de Ayuda a la Adopción y a la Infancia (LLAR).
- Gustavsson, N. S. (1991). The school and the maltreated child in foster care: A role for the school social worker. *Children & Schools*, 13(4), 224-235.

- IMAS (2011). Manual d'Intervenció del Servei de Protecció al Menor. Direcció Executiva de Protecció al Menor i Atenció a la Família. Recuperat de: <http://www.imasmallorca.net/sites/default/files/manual%20segona%20impres.gen15.PDF>
- Instituto Nacional de Estadística, INE (2015). *Tasas de escolarización por edad en niveles no obligatorios*. Recuperat 2016 de http://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INESeccion_C&cid=1259925953043&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout&param1=PYSDetalle&param3=1259926137287
- Jiménez, J., & Palacios, J (2008), El Acogimiento Familiar en Andalucía, Procesos familiares, perfiles personales, Sevilla. Observatorio de la Infancia en Andalucía.
- Laboratorio para el Análisis del Cambio Educativo L.A.C.E. (1999). Introducción al estudio de caso en educación. Universidad de Cádiz.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (2000). Paradigmatic controversies contradictions and emerging confluences. En Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 163-188). Thousand Oaks: Sage.
- Martín, E., & Dávila, L.M. (2008). Redes de apoyo social y adaptación de los menores en acogimiento residencial. *Psicothema*, 20(2), 229-235.
- Martín, E., Muñoz de Bustillo, M.C., Rodríguez, T., & Pérez, Y. (2008). De la residencia a la escuela: la integración social de los menores en acogimiento residencial con el grupo de iguales en el contexto escolar. *Psicothema*, 20(3), 376-382.
- Mieles-Barrera, M.D. (2013). Calidad de vida de niños y niñas de estratos medios: estudio de caso. *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y Juventud*, 13(1), 295-311.
- Mirabent, V., & Ricart, E. (coord.) (2005). *Adopción y vínculo familiar. Crianza, escolaridad y adolescencia en la adopción internacional*. Paidós: Barcelona.
- Observatorio de la Infancia (2015). *Boletín de Datos Estadísticos de Medidas de Protección a la Infancia*, núm. 16. Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. Gobierno de España.

- Palacios, J. (2003). Instituciones para niños: ¿protección o riesgo? *Infancia y aprendizaje*, 26 (3), 353-363.
- Palacios, J., Jiménez, J.M., Espert, M., & Fuchs, N. (2014). Entiéndeme, enséñame: guía para la atención educativa al alumnado en situaciones de acogimiento familiar, adopción y acogimiento residencial. Observatorio de la Infancia en Andalucía. Conserjería de Igualdad, Salud y Políticas Sociales de Andalucía. Conserjería de Educación, Cultura y Deporte de Andalucía.
- Pears, K. C., Kim, H. K., Buchanan, R., & Fisher, P. A. (2015). Adverse Consequences of School Mobility for Children in Foster Care: A Prospective Longitudinal Study. *Child development*, 86(4), 1210-1226.
- Schalock, R.L., & Verdugo, M.A. (2003). *Calidad de vida. Manual para profesionales de la educación, salud y servicios sociales*. Madrid: Alianza Editorial.
- Schütz, F.F., Sarriera, J.C., Bedin, L., & Montserrat, C. (2014). Subjective well-being of children in residential care centers: Comparison between children in institutional care and children living with their families. *Psicoperspectivas*, 14(1), 19-30.
- Smucker, K. S., Kauffman, J. M., & Ball, D. W. (1996). School-Related Problems of Special Education Foster-Care Students with Emotional or Behavioral Disorders A Comparison to Other Groups. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 4(1), 30-39.
- Stake, R.E. (1998). *Investigación con estudio de casos*. Madrid: Ediciones Morata.
- Torre-Marín, M.A. (2006). Acogimiento familiar y escuela. *Aula de infantil*, 29, versión electrónica.
- Verdugo, M.A., & Sabeh E.N. (2002). Evaluación de la percepción de calidad de vida en la infancia. *Psicothema*, 14(1), 86-91.
- Vorria, P., Wolkind, S., Rutter, M., Pickles, A., & Hobsman, A. (1998). A comparative study of Greek children in long-term residential group care in two-parent families: I. Social, emotional, and behavioural differences. *J. Child Psychol. Psychiat.*, 39 (2), 225-236.

ANNEXES

Annex 1: Observacions no participant (diari de camp)

Observació no participant - Diari de camp

(Escola A - Pau)

9 de maig de 2016

Antecedents: després de pati

- Fan massatge en parelles, en Pau amb altre nen. Quan té contacte sembla que es relaxa i es deixa fer. En el canvi, quan a ell li toca fer el massatge, no ho fa.
- Fan fila per anar al taller. Surt a grapes fins al seu penjador. No fa fila i després arriba i diu “pues me colo”. Els companys es queixen i B. el posa el darrer de la fila. Aquest fet no li agrada i posa mala cara.

Antecedents: taller de fang

- Quan arriben al taller, s’asseu. Està serio. Tots criden. Ell imita als altres i fa renou. La mestra els hi atura.
- La mestra explica què poden fer amb el fang, tot i que és una activitat oberta en la qual només han de manipular el fang.
- En Pau està molt concentrat tallant el fan. Talla bocins petits.
- Un nen demana per anar a fer pixo. En Pau diu que ell també hi vol anar. Va després de l’altre nen.
- Arriba amb el cap amagat i de sobte surt corrent al seu lloc. Agafa més fang. Fa xurros i diu a na B. “mira, he fet xurro”. Continua.
- Els altres mostren el que fan. Ell diu “pues esto es una chuche, ñam ñam”. Fa que se la menja.
- “He hecho un bocata”. Na B: “i de què és aquest bocata?” “De nocilla”.
- El seu company xerra. Ell intervé. Sembla que està pendent de tot el seu entorn, és molt viu.
- Un nen pega cops amb el fang. Li criden l’atenció. Na B. li diu que si no atura, anirà fora. En Pau diu “sí, sí, que se vaya fuera”
- Agafa les estisores, aixeca la mà, crida “achaa” i punxa fort el fang.
- Els nens demanen més fang. Na B. diu que no queda més. En Pau diu “lo he cogido todo yo”, i riu. Li demanen si ho pot compartir, i ell respon positivament: comparteix.

- Manca un nen al taller, envia a en Pau amb altra nena a cercar-lo. S'agafen de la mà i surten corrent, mentre crida "bieeen".
- Quan tornen, s'asseu. Fa una muntanya de fang. Canta i llança amb força el fang. Ho fa repetidament de manera impulsiva.
- En Pau diu que vol fer una tortuga. Na B. li diu a O. que li ajudi. Ella li fa. Ell mira mentrestant. De sobte, diu "me aburro". Observa el que li fa na B. a un nen i diu "quiero lo mismo que Héctor" (crident). Na B. va i li fa. Ell treballa el fang amb l'escuradents.
- Tres vegades que han demanat "qualcú em deixa...", ell ha respost aviat. Sembla que està pendent de tot.
- Talla el fang amb les estisores. Comença tallant bé, després prova. Acaba de tallar i diu "ya está , mira ya está".
- Es posa fang al dit i diu a tota la classe "mirad, me he cortado el dedo". Comenten que li ha hauran de posar una injecció si passa això. Diu "es broma, habéis picado".
- Conflicte: hi ha un nen que s'està rentant les mans, va i li dona potades i diu que es llevi. Crida, obre l'aigua i esquitxa als altres. Riu.
- Surt amb un conte. Mira el conte amb altre nen. Ve una nena, diuen que la volen amb ells. Na B. fa de intermediària. Seuen tots al terra. Ell té el conte i passa les pàgines. Tots l'envolten i riuen.
- Parla amb un nen de devora. Li diu alguna cosa en broma i ell li dóna una bofetada. Riuen.
- Na B. conta el conte. Quan acaba li dóna a un nen perquè ho mirin tots junts. En Pau vol agafar el conte i mostrar-ho ell i s'enfada perquè no li donen. Li dóna una potada al nen i se'n va. Juga amb una porta.
- Mentre esperen juga al "pilla pillla" ell i un altre nen. No fan fila. Na B. els hi fa tornar.

12 de maig de 2016

Antecedents: arribada – bon dia

- Arriba content amb la mare d'acollida i la bebè d'acollida. N'A. entra dins la classe a saludar, està una estoneta parlant amb mi i amb la tutora.
- En Pau s'acomia de la bebè i de la mare d'acollida amb un petó a cadascuna.
- Juga amb dos nens, ell té una joguina. Un dels nens li agafa la baldufa i ell s'enfada, fa com si plorés (no li cauen les llàgrimes).
- La tutora em dóna la benvinguda, uns quants em diuen bon dia, ell no, ni em mira.
- Mentre esperen li pega amb la mà a la cama d'un company. Posen la música i tots canten Ell crida "V. (una nena) es una abuela". Li criden l'atenció. Ell baixa el cap. Després xerra amb el company, no arriba a participar activament.

- Mentre passen llista ell fa renous. Quan diuen el seu nom no contesta. La tutora li diu que aixequi la mà i digui bon dia. Ell ho ha fluixet. Li diu que més alt. Ho fa més alt.
- Acostuma a imitar als seus companys, especialment les bogeries.
- Tots canten la cançó del bon dia, ell ho fa dient i fent bogeries. En la cançó dels dies de la setmana atura la música, i diu “qui molesta”, un nen diu “en Pau”. Es culpen mútuament.
- La tutora s’adona que en Pau té una joguina demana de qui és. El company diu que és seva però que li ha deixat. La tutora l’agafa i li diu que després li donarà. Ell s’enfada. Amaga la cara. Dona potades al terra. Durant la cançó dona potades a la paret. La tutora li crida l’atenció i li fa seure bé, ell es seu mig bé (està mig tombat) → Desafia l’adult, cridant la seva atenció.
- Ell fa com que fa el pi a l’estora. La tutora li agafa i li fa seure amb ella. Li diu “això ja vàrem dir que no ho podies fer perquè et pots fer molt de mal”. Ell va amb ell donant potades al terra. Fa com que plora (no li surten llàgrimes).
- Fa per agafar al company que hi ha devora na C, li agafa el braç i l’estira. La tutora li diu que si vol seure amb ell, li ha de demanar bé.
- Està en braços de la tutora. Ella intenta continuar amb l’assemblea però en Pau no li deixa, remuga. Se’n va de la tutora i es posa a un lloc buit, tombat i roda fent la “croqueta”.
- Una nena surt. De sobte, surt ell també corrent darrera. La practicant va darrera ell. Entra, però remuga per tornar a l’assemblea. La practicant ha de xerrar amb ell en un racó apart. L’entra obligat (en braços i ell amb el cap tapat amb els braços). El seu damunt ella al terra. S’ha relaxat, escolta i està atent. Sembla que canvia totalment quan està agafat, quan té contacte. Tot i que, de tant en tant, molesta al company de devora (li pega a la cara) i ell no s’immuta.
- Asseguts en assemblea, han de respondre on han anat amb avió i quantes persones hi cabien. Ell respon “yo no he ido en avión”. Ho té clar, just ell ha estat dels dos de la classe que no han anat en avió.
- Sembla que s’ha cansat. Comença a remugar i fa per sortir dels braços de la practicant. En quant li donen permís, surt corrent

Antecedents: joc lliure

- Joga amb un dels nens d’abans. Al principi ell no duu la funció de líder, però l’agafa al moment. No tenen un joc llarg. Van tocant i mirant per la classe, d’un lloc a un altre.
- Surt de la classe. Va al bany. Crida.
- Va per lliure, però necessita que li vagin darrera.
- Surten de la classe (una norma és no sortir de la classe)
- A un matalàs fa el pi. (Abans li han dit que no ho podia fer). Li criden l’atenció. Ho torna a fer.

- Hi ha una discussió i ell intervé cridant i pegant.
- La tutora li crida per escriure els noms a una targeta. Amb ajuda ho fa bé. Es concentra. HI ha qualque lletra que li costa. Quan acaba diu “bieven, terminado” (es reforça a sí mateix). La mestra li celebra i ell somriu.
- Va a mirar com pinten. Es puja a la mesa. Li criden l’atenció. Somriu i baixa.
- Agafa un puzzle que ha fet els companys i ho destrossa. Li diuen “eres malo”. Ell respon “tu sí que eres malo”. Li acaba de destrossar.
- Va al costat d’una nena, i li critica el dibuix. Li diu “es feo y te vas a salir”.
- Torna a sortir de la classe. Entra i “encén i apaga” la mesa de llum, mentre li dona cops.
- Ell i l’altre nen es llancen coses amb un altre (retoladors, peces de puzzle). La tutora els hi fa recollir.
- Intenta sortir per la porta del pati (està tancada amb clau). Es puja a la taula. Fa la croqueta.
- Es baralla amb altra nen. A la mínima utilitza l’agressivitat en defensa.
- Es relaciona de manera impulsiva i agressiva.
- La tutora li diu que ha de guardar una serp. No ho fa.
- Va a llevar-li els dibuixos als qui pinten. Una nena s’enfada.
- La tutora diu “si no arraconeu no podreu anar a rentar-se les mans i fer pixo”. Ell surt corrent al bany.
- La tutora enfadada li diu “a arraconar retoladors”. Ell va com si ho fes, però només es passeja.

17 de maig de 2016

Antecedents: tornen de pati – temps de massatge

- Tots entren a la classe. Poc a poc s’asseuen, en Pau no. Es queda per la zona de motricitat, tocant. Es mira a un mirall. La practicant va a cercar-lo, remuga. Després de parlar amb ell una estona, aconsegueix que s’assegui a l’estora.
- No vol donar el massatge al seu company. La practicant li ha de donar a ell. Ell es queda aturat al contacte. No es mou gens, sembla que li agrada perquè no fa per deixar-ho. Quan canvien es dedica a molestar als companys.
- Quan acaben, es posa a fer el pi. Li criden l’atenció. Segueix i després atura.

Antecedents: activitat amb mare d’un nen

- En Pau mira atent mentre parlen. El company li molesta i ell respon. Els hi criden l’atenció.

- La practicant li agafa en braços. Ell s' enfada i li diu que vol seure al terra. Sembla que no li agrada ser diferent? Es queda ressentit després d'això.
- Està molt atent a l'activitat. No respon a provocacions dels companys.
- Tots s'aixequen per tocar el gel. Ell no.
- La màquina fa molta renou i reacciona tapant-se la cara.
- Quan està llest ho passen perquè ho toqui. Pau és el primer que al tocar-la la tasta. Na Cat. Li diu "té gust la neu?". Ell "sí, está buena". Un altre nen "no se come". Ell "pues yo me la como"
- Quan van a tornar a utilitzar la màquina, ell ja es tapa les orelles i no reacciona a la renou.
- En H. mostra el resultat, en Pau respon entusiasmada. Sembla que li agrada.
- Quan na Cat demana pels colors del gel que ella ha tintat, tots criden els colors. Ell no.
- Va a agafar la pala de la màquina, la seva reacció és utilitzar-la d'espasa. S'asseu damunt la practicant. Li torna a en H. S'asseu.
- Comença a trobar-se més inquiet. S'aixeca, crida.
- Surten a defora, i ell no vol sortir. Ve en M.A a cercar-lo i respon tot d'una content, li agafa de la mà i surten junts.
- Agafen tots una tela blanca que han de posar al terra. En Pau es fica baix la tela.
- Tots pinten amb el gel a la terra. Ell agafa uns quants gels i surt del cercle. Es menja el gel. Convida a altres a fer-ho. Ho fa en companyia. Els companys tornen. Ell no arriba a seure a pintar, si no que s'acosta, agafa el gel i el tasta, després el llança.
- Troba més gel a una palangana i diu "chicos, queréis más? Aquí hay más" i ho tira al llençol.
- Juga amb el gel. Hi ha un cossiòl, s'apropa i li dóna una potada. Torna al cercle del llençol.
- Llança el gel al company. La practicant li diu "hem quedat que a la tela, no ho podeu llençar". Ho llança a la palangana. Agafa la palangana plena de gel i li mostra a la tutora, sembla que li agrada ser reconegut.
- Passa el gel fos a un got. Li mostra a altra mestra. Ve i em diu "mira Raquel".
- Té tres nenes al seu voltant, però ell acapara un got i un bol (fa transvasaments). Les nenes marxen i el deixen tot sol, sembla que vol dur la figura de líder però hi ha companys que no ho tolera. Després d'uns minuts, va darrere d'elles. Es beu el que hi ha al got (ja és un mesclat de gel de diferents colors, terra i sorra).
- Li diu a la tutora "mira lo que hago". Fa transvasaments i fica sorra amb la mà. La tutora no li celebra i se'n va. Ell la tornar a cercar i li mostra el got perquè li reconegui. Ella ho fa.
- Sembla que vol ficar el líquid a la palangana que una nena aguanta. Li diu "eeeh! Levanta!" (crident). La nena el mira i deixa la palangana al terra. El deixa tot sol.

- Quan han de fer fila, se'n va a l'altra punta del pati. Quan tots han marxat, surt corrent cap a la classe.

Antecedents: joc lliure

- Fa construccions, està concentrat
- Va a un nen i li diu "mira, P". No el mira. "Mira, M" el nen es gira, li mira, assenteix i se'n va.
- Construeix altra cosa i diu "Mira P, mi espada láser". Li diu a en G "mira G te doy esa espada láser y jugamos". El nen es gira i li diu que no.
- S'aixeca i surt de la classe. Entra.
- Torna a sortir, entra cridant com si fos un avió. S'asseu davant altre nen i xerren. Acorden fer una construcció i jugar. Un altre company li demana una peça i ell li dóna. "Mira que he hecho G., el tuyo es más feo", en M.A. li diu "cada uno lo hace a la manera que le gusta". En Pau marxa i s'asseu tot sol a l'estora. Torna a fer la construcció. Va i li diu "y ahora, qué?"
- Va tot sol, però està engrescat.
- S'enfada i va a seure tot sol. Torna però no arriba a participar.
- No arracona, al contrari.

Observació no participant - Diari de camp

(Escola B - Lucas)

25 d'abril de 2016

Antecedents: hora de l'assemblea

- El monitor el deixa a la porta de l'escola a les 09:10
- Entra tot sol a l'escola i no entra a la classe per si mateix, ha de sortir na Ct. a cercar-lo.
- Entra sense dir res i s'asseu a l'estora amb posició d'indi, colzes a les cames i la cara tapada amb les mans i dits a la boca. Continua amb la mateixa postura. De tant en tant aixeca el cap. Sembla que no vol connectar amb l'entorn, i ningú l'ajuda a connectar.
- Després d'una bona estona na C. demana que vagi a cercar la llibreta viatgera a la seva motxilla. La cerca i torna. S'asseu en la mateixa posició que abans. La tutora encara no l'obre.
- Una nena mostra unes picadures, tots s'apropen a mirar que té, en Lucas no.
- De tant en tant, fica el cap totalment entre els braços i les mans. Pot ser la seva manera de desconnectar i no arribar a la classe.

- Un nen li toca la sabata i ell li lleva la mà.
- S'intenta botonar la camisa que duu.
- 09:27 comença a aixecar el cap i sembla que escolta. Continua intentant botonar-se mentrestant.
- Na C. li demana on va anar ahir (diumenge). Ell respon que al Castell de Bellver. Just entra una altra mestra. La tutora intenta continuar però ell està despistat. Li demana si va dinar allà, ell respon "sí". Li demana si li va agradar. Ell respon afirmativament.
- Un altre nen parla i ell intenta participar però molt fluixet. Na C. li demana què ha dit i respon "res".
- Torna a jugar amb la camisa, intenta botonar-se.
- Un altre nen diu que es va cremar a la platja i Lucas diu "el sol". Ho repeteix dues vegades més.
- Continua amb la camisa.
- Entra un mestre a contar una sorpresa, tots aplaudeixen, en Lucas no.
- A les 09:40 sembla que està massa inquiet: mou les cames, els braços, es puja les mànigues.
- Participa en una petita conversa amb dos nens més que es troben devora ell. Només parla ell.
- Crida a na C. però ella continua parlant amb els altres (això es repeteix tres vegades més). La tutora li demana què vol i li mostra les mànigues de la camisa desembotonades. Na C. li diu si vol que li embotoni i ell diu "sí". Li fa i en Lucas s'asseu.
- Miren qui és s'encarregat.
- Lucas crida a na C. i li assenyala una jaqueta que hi ha damunt un moble devora seu. Ell afirma que és d'una nena. Els companys li diuen que pot ser de na M. però ell diu que no, que no duu jaqueta.
- Es canvia de lloc a l'estora. Participa en converses de petit grup amb els que hi són devora ell.
- Hi ha un nen que vol anar al bany, demana permís a na C. i ella li diu que sí. En Lucas crida a na C. i li diu que té pipí. Ella li respon que anirà quan torni l'altre nen. Mentrestant en Lucas parla amb una nena.
- Va al bany. Torna als 5 minuts i s'asseu al primer lloc que hi era assegut.
- En el moment de la rutina, en Lucas està atent quan un nen (l'encarregat) passa llista. Un nen no ha vingut i canten una cançó, però en Lucas, no.
- Després d'una estona diuen el seu nom, està despistat. Li tornen a dir i respon "sí, he vingut".
- S'entreté amb dos nens jugant. Na C. li crida l'atenció.
- Diuen que quasi han vingut tots, ell respon "D. no", "No ha venido D.".
- Juga amb altres dos nens amb les sabates. Després només amb un d'ells. Després d'una estona li crida l'atenció na C. Tornen a jugar.

- Es mou per l'estora. Mou les cames. Es tomba. Xerra amb n'And. i li diu que calli. Na C. els hi crida l'atenció.
- A la cadira hi ha una capseta que ha deixat la tutora i li mostra els dibuixos a na Carlota.
- Torna al seu lloc. Es tomba. Xerra en petit grup. Na C. l'asseu bé.
- La nena torna a mostrar i ell s'apropa a mirar.
- 10:00 van a l'hort

3 de maig de 2016

Antecedents: temps de pati

- Juga amb M. i V.
- Va a cercar a na Ct. per dir-li que un nen ha fet mal a un altre.
- Duu un rastrillo a la mà (quasi tots en duen un)
- Situació de joc: M. fa de mamà. Fan un pastís amb sorra i Lucas li vol ajudar, ella li diu que no. En Lucas no arriba a formar part del joc. Hi ha un moment que demana pels rols que juguen (V. És un nadó, M. mamà i Ai ?). Lucas torna a intentar ajudar a ficar sorra al cub i M. li diu "no, para". M. i V. van a sa casa. Lucas darrera i diu "y yo?" M. li contesta "no". Lucas torna on era i M. li crida "Lucas, quieres ser el papá?" Ell respon "Sí!" i riu. A l'estona surt de la casa i es passeja pel pati.
- Dos nens es barallen per una bandera, Lucas va a fer de mediador.
- Lucas torna a la situació de joc, va a la casa. V: "papá, me das un beso como regalo?" en Lucas diu: "sí!". Li dóna un petó llarg a la galta. Lucas baixa i puja pel tobogan, i na M. li diu "Lucas, si haces eso, no serás el papá". Ell la mira i se'n va.
- Lucas s'asseu en terra i mira al seu voltant. Toca les coses del terra. Una nena s'apropa a ell, i sembla que imita el seu "joc", però tenen jocs paral·lels.
- Crec que se sent observat, surt, me mira i s'amaga.
- Agafa una pedra i la llança dins la casa. Riu. Na M li diu "No Lucas, basta, eh!". Ell riu. Torna a llançar-los pedres. Una darrera altra. Continua i ho repeteix varies vegades, sense aturar de riure.
- Na C. diu que han de recollir. En Lucas s'aixeca i diu: "a recoger" (a tothom). Corren a agafar pals i arraconar. Ell ajuda a recollir tot.
- Tot els nens i nenes fan fila darrere de la mestra. Ell no. Es posa el primer, davant de la mestra i va així fins la classe.

Antecedents: arribada del pati

- Uns nens toquen unes joguines. Ell també. Diu "mira".

- Uns nens toquen el ratolí de l'ordinador, na Carme els hi crida l'atenció. Ell va a tocar-ho també i mentre ho fa mira al seu entorn, per confirmar si li estan mirant o no. Després, tira al terra unes llibretes que hi ha a la taula, les agafa i les deixa on eren.
- Na Carme li demana si vol aigua. Va i beu tot sol. Se'n va a seure. Parla amb D.

Antecedents: descans i activitat

- Na C. els hi fa recordar la història d'en Joan Miró (a mode de conte). Lucas no contesta, però està atent. Miren imatges de quadres. Ell mira. Hi ha nens que s'aixequen per assenyalar. Ell no es mou de la cadira.
- No sé fins a quin punt li interessa, ni si està atent a allò que diuen.
- Na C. diu que sortiran al pati a pintar. Tots criden "bé!", ell no.
- S'aixequen i fan fila. Ell es posa el segon.
- Arriben a les taules de l'exterior i ell agafa cosetes del terra. Intenta seure al costat de na M. La PT li crida i li diu que sigui devora en D. La PT li explica què ha de fer (fixar-se en els arbres). Ell continua agafant cosetes del terra.
- Na C. diu que els hi donarà un full i Lucas diu "y yo?". Me mira, assenyala el cartró que té davant i em diu "aquí!", el somric i em retorna el somriure.
- Li posen el full davant. Ell agafa un retolador i fa quadrets on posa "nom".
- La PT li ajuda a dibuixar. Li mou la mà. Li va indicant què ha de dibuixar (les branques, el tronc, les plantes...). Ara li fa el dibuix la PT. Ell mira i diu "puedo pintar? Con colores". Ella "sí" (continua dibuixant ella). Ell agafa les pintures. Comença a pintar amb impulsivitat. Es posa la mà a mode de límit. La PT li demana amb quin color pinta, ell la mira i ella diu "verd". Ell ho repeteix. Crida a na C. i li diu "Mira, C.". Ella li respon "molt bé, Lucas". La PT s'asseu devora Ell. Li diu "pinta a dins, Lucas. Ben pintat". Ell pinta. Li diu "Així?"
- Al pintar té la sensació del cartró i li diu a la PT "Mira", li agafa la mà i li mou.
- Pinta el sol negre i la PT li diu "Lucas, el sol és negre?". Ell diu "sí". Ella diu "no, el sol és groc"
- Va al bany i torna somrient i em diu "ya estoy".
- Pinta un poc més i diu "ya estoy". És el primer en acabar. Li diuen que pot anar a jugar un poc i a mirar el galliner.
- Mira el galliner des de fora. La PT li explica que hi ha ous i que sortiran pollets. Ell li va demanant "quié es" "y la mamá?".
- Na Ai. tira una cosa al terra i ell ho mira i va a cercar-ho. Li diuen que ho deixi. Es passeja i s'enfila.
- Va a veure al gall i li diu "quiquiriqui". Li diu a n'E. que ho faci. Ella riu i diu que no.
- Surt un mestre per sa finestra. Lucas li somriu i li diu "Hola, R."

- Situació de joc amb V. i S.: boten des d'una paret. Els hi criden l'atenció i ell ho torna a fer. Convida a altres a fer-ho.
- Uns quants juguen amb uns cercles de colors i ell s'incorpora i s'asseu.
- Juga amb na M. i en V. Tornen a repetir perquè s'incorporen més nenes. Ell participa però és més impulsiu i surt corrent abans de temps. Juguen a l'escondite". Coneix com es juga.

5 de maig de 2016

Antecedents: Després de pati, sense PT

- Avui en Lucas té la roba pintada de bolígraf, samarreta una talla més gran i duu unes sabates un poc trencades i molt brutes.
- Arriba a classe després del pati i beu aigua. Segons la rutina de la classe hauria de seure a esperar que la tutora li cridi per beure aigua. Tots s'asseuen, ell es queda mirant coses de la prestatgeria.
- Na C. li torna a cridar per beure, ell va i torna a beure.
- Va a un grupet de nens i nenes i participa d'una conversa. Coneix que en D. i E. "son novios" i que en D. vol casar-se amb ella. Ho repeteix entre rialles i fa per contar-me aquest fet. S'asseu i juga amb en J. que està a devora seu. Riu, s'ho passa bé.
- Na C. diu que han de seure a l'estora. Ell diu "per qué?", ve a mí i em diu "per què, R.?". Jo li dic "Perquè na C. ha dit que heu de seure". Ell "no sé". No li ha convençut el haver de fer una cosa però va a seure a l'estora, devora na M.
- Na C. explica, ell escolta. Demana si creuen que un llibre (que està mostrand) pesa o no pesa. Ell respon "pesa!" (és veritat). Passen el llibre, i ho agafen entre tots, ell també. Fa el mateix que els altres, puja el llibre i somriu (a mode de triomf).
- Na C. explica, fomenta la conversa. Xerren. Ell repeteix coses que diuen altres quan ha de respondre. Xerren. Surt na Lc. a escriure un número a la pissarra. Ell ja xerra amb els nens del costat. Li demana a La. si ella i D. són novios. A ella no sembla que li hagi agradat aquesta pregunta. Crida la seva atenció tocant les seves sabates. Després parla i xerra amb en S. Ara fa renous amb les mans.
- Desconnecta, però és conscient dels seus companys, perquè els hi crida l'atenció.
- Sembla inquiet. Es fica la sabata a la boca, la mossega. Li diu a M. "te muerdo esto" (assenyala la sabata). Segueix mossegant la seva sabata. Es mossega las mans. Molesta a na M. Li xerra, ella li contesta.
- Després d'una estona na C. li diu "Lucas, està bona sa sabata?". Ell "No...". Somriu. Continuen xerrant.
- Juga amb les mans i les cosetes del terra. Sent la paraula "cavalls", a la conversa que s'està produint a l'estora, i tot d'una aixeca el cap i mira el llibre.
- Hi ha nens que diuen que faran la comunió, ell diu "jo no".

- Demana anar al bany. Surt. Torna per agafar paper. Torna després d'una estona i s'asseu. No s'ha embotonat el calçó.
- Juga amb les sabates. Li parla a na M. Ella contesta. Repeteix la resposta d'en V.
- C. passa pàgines i Lucas diu "conte acabat". Sembla que vol que acabi ja aquesta situació. Però encara no han acabat. Em crida (no li faig cas) i continua cridant la meua atenció i em diu "tengo hambre, quiero comer ya". Jo no li dic res.
- Na C. crida a una nena que està despistada i en Lucas em mira amb cara de por i traga saliva.
- Canvien alguns nens de lloc, els que no hi veuen. Em mira i em diu "tú ves bien?". Això m'ha semblat una manera de empatitzar amb mi, o pot ser era simple curiositat.
- Es mou. Està inquiet. Va per tota l'estora; sembla que ja no aguanta més fent aquella activitat.
- En una d'aquestes es pega un cop. Sembla que s'ha fet mal perquè es toca l'esquena, però després d'una estonariu.
- Na C. li crida quan queda una foto per aferrar i li diu que ho ha d'aferrar en el número 4, i ho fa bé. S'asseu, somriu. Tot i que sigui la darrera foto, ha comprès allò que havia de fer, i ho ha fet correctament.
- Han d'anar a seure a les seves cadires. Ell diu "no! A casa". De camí passa per davant d'unes juguetes i agafa una capsa, tira un munt de papers. Ho racona.
- Na C. dóna estisores i ell comença a retallar. Ho fa bé, per la línia. Igualment, na C. li ajuda. Ho fa amb impulsivitat quan ho fa tot sol. Quan acaba, agafa els paperets blancs i els tira als fems. Va a agafar la cola i l'obre, l'ensuma i somriu. Ha estat una reacció molt sensorial, d'olfacte. Li posa cola a la foto. Na C. li atura, li dóna la fitxa i li fa pensar quina va primer. Mentre la tutora està amb ell, els altres li demanen atenció, sembla que està saturada. Tots li criden, ella no s'aixeca de devora en Lucas fins que ell no acaba l'activitat. Hi ha nens que no saben com continuar. Lucas no ha d'escriure, com els altres. Posa el seu nom (bolletes), guarda el retolador, na C. li plega i ell ho guarda al seu calaixet. Després diu "qué hago?" "ya sé" darrera de na C. Ella li diu que pot anar a jugar.
- Ell va i agafa el tractor i els vagons. Juga per en terra. Ara juga amb un cotxe. Va a l'estora que és una carretera. Juga amb un playmobil. Ve n'E. a jugar i ell li diu "noo, Emma".
- Lucas juga amb la figura d'un playmobil (un policia) que acompanya als altres playmobils caminant. Fica tots els playmobils a un cotxe.
- Na C. diu que han de recollir i rentar-se les mans per anar al menjador. Ell recull i sembla que l'empipa que en J. l'ajudi. Una nena li diu que ha de treure els ninots del cotxe i ell s'empipa i diu que no. Torna a ficar-los. Després tanca la capsa. Mentrestant la classe és una jungla.
- Finalment s'asseuen tots a l'estora.

Annex 2: Entrevistes semi-estructurades amb tutores

Entrevista semi-estructurada amb tutora escola A

1. Què destacaries d'en Pau? Per què?

- Jo crec que és un nin que té molta capacitat, raona, té molt d'interès, és molt afectuós, és actiu, és curiós, li agrada també ajudar, se sent molt bé quan ell ajuda sigui un company o sigui un adult. I també d'en Pau a mi m'admira que tot i que és un nin que, com tu las pogut observar, té moments diguem...difícils per noltros, que a vegades ens quedem a veure com l'ajudariem a gestionar aquestes emocions i tot això que duu dins d'ell. Però crec que en el final és un nin que t'admira veure tota la situació que ha passat, que molts de noltros no ho passarem en sa vida, i ell en sa curta edat que té ho ha passat i a pesar de tot aquí està, no? Jugant...gaudint...interessant-se... Bé, així en general.

2. Quines coses bones en té?

- Crec que ja ho he descrit una mica. Jo crec que en Pau, una sort que ha tingut és haver trobat ja una família, diguem-li definitiva. Perquè jo crec que aquesta necessitat bàsica primària que tenim els éssers humans, a ell li mancava, perquè va tenir un període que en principi estava en una acollida però que havia d'anar amb una altra família. I jo crec que aquesta estabilitat l'ha ajudat. I jo crec que en Pau a nivell de descripció l'he descrit més a la pregunta anterior.

3. Quines coses no tan bones té?

- És un nin molt molt molt inquiet, que és vera que un nin per s'edat que té li toca ser un nin inquiet, però sí que jo crec que sobrepassa un poc es límit, i és un nin que a vegades...li costa tant gestionar allò que li passa, que ell no és conscient del mal que fa. És a dir, ell no és conscient que d'aquella enfadada que té, ha espenyat dibuixos que han fet amics seus, ha espenyat paper continu, com per exemple l'altre dia amb pasta de cendra i que allò ha quedat que ja no existeix...No és conscient de que fa mal a altres nins, de que fent una potada fa mal de veres; de que quan un company explica una cosa que és important per a ell, amb les seves contínues interrupcions, tirades en terra, xiulades, cantades, que crida l'atenció dels adults, no li permet a s'altre poder dir allò que és realment important per a ell. I jo crec que això és dona perquè no és capaç de gestionar les seves emocions.

Són molt freqüents aquestes rabietes que té?

- Sí, sobretot se li ha accentuat molt a d'ençà. És a dir, a en Pau fer sa psico fora de l'escola li ha vengut molt bé, li va venir molt bé sabre que quedava

definitivament amb n'A. i amb en P., però no li ha ajudat gens veure que hi ha nins d'acollida a la seva llar. Des d'aquest moment s'ha tornat a reproduir una altra vegada aquesta constant d'aquestes conductes tant disruptives.

4. Com participa en les dinàmiques diàries de la classe?

- A en Pau li agrada, és a dir, jo l'he definit com un infant actiu de tot allò que es mou dins s'aula. Hem investigat les serps i ell des del primer moment va ser un tema que tots els infants, a partir d'un objecte que va dur una nina, es varen engrescar moltíssim en aquest tema, i ell estava interessat i demanava, a ell també li sorgeixen dubtes. Per exemple, recordo una anècdota de un nin que va dibuixar niguls i que plovia; i amb sa forma de pluja un nin va dir "pareix un estomac". I varen començar a parlar de que s'estomac era una bossa que estava a dins sa panxa, on anava es berenar...I jo tenc aquí uns llibres del cos humà, que anteriorment ens havien sorgit dubtes al respecte, i jo vaig "voleu que mirem això de s'estomac, comprovem això que deim de s'estomac? que és una borsa on hi ha es menjar" perquè n'hi havia que deien que no. I en Pau "i això d'aquí què és? ah mira, aquí ho llegim...són els intestins", "i com són de llargs?" I sa cosa va quedar aquí, perquè va ser un interès concret d'uns quatre o cinc nins, i jo els hi vaig dir "tots els qui hi estai interessats, podem seguir investigant damunt es tema" I en Pau era un d'ells. Estava amb es llibre del cos humà mirant a veure com era allò i xerrant, i em diu "C. això què és?", dic "Mira, aquí diu que és el intestí", i ell "Per aquí és per on va sa caca?" li dic "sí, com heu dit voltros abans, a s'estomac hi ha es menjar i hi ha una part d'es menjar que se convertia en energia i s'altra part en caca. Mira, passa per aquí". I me diu " i quant fa?" i li dic "fa sis metres". I se'n va anar, va a agafar metres, va anar defora per estendre millor els metres, va demanar ajuda a nins i ho va fer. Té això, té molta iniciativa, molta empenta, fa un joc creatiu. Sí que és vera que a vegades, jo crec no sap ni ell mateix el que li passa i és un joc molt destructiu. Llevoncs l'has d'aturar i mirar als ulls i amb un to de veu molt suau li has de dir "Pau, tu veu lo que està passant? Que estàs destruint lo que fan els altres" I quan llavors li fas la reflexió ells és com que diu "val". Hi ha dies que sí i dies que no. Quan després torna sí que veus que té quest joc més ric, més tranquil...que crea situacions de joc riques i que desencadena tota aquesta sèrie d'activitats i de joc.

5. Com definiries la teva relació amb ell?

- Jo crec que amb en Pau, tenc un vincle molt estret. En el final quan tú tens aquell infant que saps aquella història personal per sa qual ha passat, tot i que sigui un infant molt disruptiu, tu saps el que hi ha darrera, no diré entens aquella història perquè si no l'has passat ni ens aproximam al que deu haver estat, però sí que t'arriba molt aquesta situació. És vera que hi ha vegades que t'enfades perquè tots som humans en es final però sí que dius "aquell nin és especial". Jo veig que

ell me té molt en compte, en el sentit de que avui he tengut una reunió i li he explicat “mira, jo d’aquí a una estoma m’hauré d’anar, vendrà na B. (mestra) i na M. (mestra) queden amb voltros, perquè jo m’he d’anar a reunir amb altres mestres” i ell “y nosotros con quién quedaremos?” i jo “n’hi haurà na B. i na M.”. Però veus com que sí que et té molt en compte, i com que et vol contar coses. Em recordo l’any passat feia polseres a casa i la mare em va dir “ha dit que una havia de ser per tú”, i aquest detall sempre t’arriba.

6. Com es relaciona l’infant en Pau entre els companys, amb els seus iguals?

- En Pau té un grup que considera més amics, que són en P., en G., n’H., en D.; evidentment són nins. També és vera que amb ses nines no dic que no es relacioni, però sí que és cert que aquell vincle més estret, i jo pens que aquells companys que ell considera més amics, majoritàriament són nins. Creen situacions de joc molt riques, a vegades la lien molt i els hi has de dir “mem, mirau realment que estau fent, estau jugant o tirant peces?”. I com a que s’aturen...i dic “és que si estau fent això, no podeu estar aquí, perquè estau espenyant el joc dels altres nins”. També és un nin que, per exemple, depèn molt de s’activitat presentada, perquè a psico ell necessita explorar molt molt, d’aquí a allà, d’allà a aquí...sense fer-se un espai. Després a mesura que avança la sessió veus que s’inclina més cap a un espai o més cap a un altre, hi és molt present i que necessita el joc de lluita, de pegar als coixins, i és vera que això ho comparteix amb el seu grup d’amics més proper perquè són nins que, tot i que no tenen una situació personal com la d’en Pau, són nins que necessiten treure molt.

I a psico què tal? Perquè just avui m’ha dit que trobava a faltar sa psico...

- Sí, perquè en el mes de juny no la feim degut a sa calor. Perquè a sa sala tenim un problema de tancament, i no podem obrir bé ses finestres i, clar, es crea un clima que no és sa, pel que optam per no fer psico el mes de juny. Però ara com a contrapartida, avui hem fet un desdoblament amb la mestra que ens ve a fer psico, el pròxim dir estem preparant un berenar amb ses famílies, i estam fent llistes de compra, i hem d’anar a comprar, hem de fer galetes... Com a contrapartida ho compensam una mica d’aquesta manera.

7. Quines necessitats més importants té en Pau aquí a l’escola?

- Jo crec que la necessitat és que ell necessita una persona adulta en el seu costat. Ell té aquesta mancança, és a dir, ell quan no té a l’adult a devora, crida s’atenció. És així. Ell necessita un adult a devora seu, i li costa molt entendre que tu en aquell moment no hi pots estar. El moment que quan tu estàs en gran

grup i ell no està ben a prop teu, és quan fa cridades d'atenció, que evidentment són molestar. Però es donen així.

8. Té qualque suport aquí a l'escola?

- A en Pau li vàrem fer una demanda a s'Equip d'Orientació i Avaluació Psicopedagògica a principi de curs, perquè tot i que és un nin que teníem claríssim que no tindria unes dificultats a nivell cognitiu, tot i que sabíem que era una infant que motriument no té res, sí que veiem a nivell emocional necessitava una ajuda. I clar, la feina de mestre és limitada, és a dir, noltros podem acompanyar, podem assessorar, orientar... però hi ha un tipus de feina que no tenim la formació per dur-la a terme. Llavors la finalitat d'aquesta demanda era perquè sa orientadora del centre, ens pogués donar unes orientacions per ses mestres que intervenim amb ell, per ajudar-lo a gestionar les seves emocions, a que estigués millor amb sí mateix... I què ha passat? Que era tanta la saturació que hi ha, tantes demandes, que el cas d'en Pau no ha quedat com a prioritari. Llavors noltros vàrem parlar amb sa família de que pensàvem que li aniria molt bé una psicomotricitat terapèutica fora de s'escola. Però a la psico terapèutica no li pot dur la família d'acollida si no té un consentiment de menors, així que menors va venir a parlar amb jo, els hi vaig explicar els motius, van estar totalment d'acord amb jo, i en Pau va començar a fer una psico a un servei extern, allà a s'IMAS, i la veritat que li ha anat molt bé. Ara es punt d'inflexió ha estat s'acollida de na B., que això jo crec que li ha remogut molt, i li ha creat aquesta incertesa de "jo me quedaré o no me quedaré?" I jo crec que aquest fet a ell no li ha vengut gens bé. Tal vegada crec que si sa família opta per aquesta opció és fantàstic, és una decisió familiar l'acollida, però tal vegada seria prudent esperar un temps a que en Pau i el seu germà haguessin com assimilat més que realment ara aquesta família és la seva família. I com a suport feim lo que podem, noltros està molt clar que administrativament això va "al centre hi ha tants d'infants amb necessitats, s'envien tants de mestres de suport", però la realitat és que hi ha més nins amb necessitats que diagnosticats, amb lo qual es suport s'optimitza. Una persona de suport que ve a s'aula, s'integra en les dinàmiques que feim, i dóna les ajudes que es necessiten. És evident que si en Pau no està diagnosticat, però aquell dia té la necessitat de ser acompanyat per un adult, aquest adult de suport, o bé jo, li feim s'acompanyament; un altre nin que damunt paper té necessitats educatives, també li acompanyam d'una manera conjunta, no ho tenim tant marcat perquè tampoc té gaire sentit, pens jo. És a dir, tots tenim necessitats, i tenim dret a sentir-nos acompanyats d'una manera o s'altre.

9. Com creus que es troba l'infant a l'escola? (grau de satisfacció)

- Jo crec que en Pau ve content, bé crec no, ho afirm. Ve content, basta veure'l com entra els dematins i lo agust que es troba en ses activitats que feim i te diu

“i demà no hi ha escola?” “no, demà es dissabte”. Que a casa està molt bé evidentment, però que veus que ell gaudeix molt de venir a s’escola, i de fet, s’hi troba molt bé.

I creus que hi ha moments que es troba millor que altres, per exemple, depenent de s’activitat?

- És un nin que evidentment pel seu terrenar, quant més activitat motriu hi ha, millor es troba, més agust. El que passa és que també sorprèn, perquè ell, va coneixent les seves capacitats, i està assegut fent un dibuix i ell té clar que el vol acabar així, d’aquella manera i no es mou. Sí que és vera que necessita molt aquest acompanyament de s’adult a devora però en general, jo pens que abans sí era un nin que aquelles activitats que no tenien un component motriu li costaven molt però que de cada vegada les ha anat descobrint, s’ha trobat agust i es troba bé. Però sí que és vera que, encara que és un nin que de cada vegada pot estar un temps de més llarga durada mirant un conte, però que també té un temps més limitat.

10. Què creus que és allò que més li agrada fer?

- Jo crec que a ell li encanta sa psico, per damunt de tot. Lo que passa és que ell a psico, la part de joc simbòlic no l’explora massa, ell necessita explorar amb el seu cos tota la part de joc sensoriomotor, de joc motriu d’enfilar, de rodolar, de bots de diferents alçades, de contenció, de carreres... Tota aquesta part la necessita. Després li encanten els racons, que són les activitats que feim on cada aula és racó, conjuntament amb sa biblioteca i la sala de psico que es converteix en un espai de construcció grans. Li encanta aquest moment, en que es mesclen infants de totes les edats, de totes ses aules. Li agrada molt anar en es racó de construcció, sigui construccions petites com construccions grans. Li agrada molt s’art, el racó de perruqueria, els tallers i especialment els taller de fang i de manipulació. I després li agrada jugar al pati, a s’aula, a fer collars, a fer ses vies de tren...

11. Què creus que és allò que no li agrada fer a s’escola?

- Jo crec que ses activitats que impliquen més concentració, és a dir, ell un conte ho gaudeix molt, però tal vegada quan ell té una pregunta o curiositat i la demana, molt bé, però quan després ja ha d’escoltar als altres es cansa molt ràpid. Que també influeix molt aquell dia en com es trobi. Però aquestes activitats que requereixen una atenció més de grup, crec que li costen més.

12. En quants de centres educatius ha estat l’infant?

- Aquest.

I va anar a escoleta?

- No. Em sembla que no.

13. Com és la relació que teniu amb la família d'acollida?

- M'han demostrat en tot moment que confien completament en tot allò que feim, es mostren satisfets, participen en tot el que poden... i crec que és una relació molt bona, molt col·laboradora, molt participativa i de confiança.

14. Participen en totes les dinàmiques que es fan?

- Sí, tant sigui activitats de fer màscares, de fer tallers... quan per exemple estàvem investigant un tema que demanàvem informació, ho duent. Quan hi ha una demanda dels infants, com ara de fer un berenar viking la setmana que ve, participaran; el berenar solidari de final de curs també participaran... és a dir, en general sí
- Es troben oberts a les vostres demandes també?
- Sí, de fet sempre que jo li he demanat a n'A. per parlar amb ella, no ho ha qüestionat mai, sempre li ha semblat bé. Igual que al revés, ella m'ha comentat una cosa per veure com ho podíem fer i ho hem xerrat i cap problema.

15. Amb poques paraules, com definiries a en Pau?

- Jo el definiria com un infant molt inquiet, molt curiós, un infant que s'està coneixent i s'està adaptant a aquesta situació familiar que li està tocant viure. Crec que és d'admirar, amb tot lo que ha viscut i tot lo que és capaç de fer i lo que serà capaç de fer encara. Amb molta inquietud de conèixer, de descobrir, de crear... Un infant afectuós i un infant que arriba molt, per tot el conjunt de així com és. Sobretot això, que jo veig que és un nin que és molt inquiet i a vegades mostra cops de geni, mostra que està nerviós, que se li ha d'ajudar en aquesta gestió de les emocions, i a la vegada un nin que gaudeix que descobreix, que crea, que participa i molt afectuós.

Hi ha alguna cosa que vulguis destacar, que t'agradaria que quedés plasmat de qualque manera...?

- Jo lo que sí que remarcaria molt és la importància de que aquests infants que han tengut aquestes situacions familiars tant difícils, puguin tenir un suport institucional que realment es mereixen. Amb això em refereix que si hi ha un infant que té una paràlisi cerebral, tot i que sé per la meua feina que aquestes persones més dependents o que tenen una necessitat educativa especial els recursos són insuficients, però crec que estem encara molt enrere amb el tema del suport en aquests infants que necessiten una ajuda emocional. Costa molt, és a dir, hi ha moltes demandes de nins amb necessitats, i quan hi ha moltes

demandes de nins amb necessitats, aquestes no es prioritzen. Se mira sempre si per altra via es pot intervenir... I a mi m'agradaria deixar molt clar que aquestes persones mereixen i necessiten un suport, és a dir, que necessiten una ajuda psicològica, ells i ses seves famílies, per ajudar-los a gestionar, amb un servei coordinat amb es educadors perquè poguem dur a terme una tasca conjunta.

Entrevista semi-estructurada amb tutora escola B

1. Què destacaries d'en Lucas? Per què?

- Lo que jo destacaria és que des de sa informació que conec a través de les tutores anteriors, és un nin que ha evolucionat en l'aspecte de rutines i hàbits. Ha sigut capaç de fer aquesta evolució tenint en compte que té 7 anys: fa coses que no feia l'any passat o l'altre, però també li hem donat molt més temps per que pugui anar fent un hàbit, una rutina que fa un nin normal d'Educació Infantil des de els tres o quatre anys. Això seria lo que més destacaria d'ell. Que controli l'entorn de l'escola.
- Que conegui els espais... És un nin que clar, des de que va començar a 3 anys sempre ha estat aquí, i li han donat un marge de temps i, per això, encara es manté en el cicle d'Infantil, perquè es seu ritme i la seva evolució és molt més lenta.

2. Quines coses bones en té?

- És un nin molt expressiu, es fa estimar molt, és molt amic dels companys... que d'això ha tingut una evolució. Al principi la seva reacció, la seva impulsivitat, era complicada de dur, tenia moltes més dificultats. Però ara, està molt ben integrat dins l'aula. A més té aquest saber estar, que coneix molt bé ses cosetes que té cada un; reconeix les coses de qui són, si hi ha una jaqueta sap identificar i dir de qui és...
- La qüestió de l'ordre també controla molt, ordenar les joguetes, el material de l'aula, ell sap on va tot perfectament.
- Si ho col·loques a un altre banda ell te diu on han d'estar...
- I bueno, que la seva manera de ser és bondadosa, no té cap malícia per res, ni és agressiu, ni és un nin que el vegis que faci geniades, rabietes, no. No sé si de petit en feia.
- De petit en feia però era un ninet que era incapaç d'estar assegut a l'estora un moment, a tres anys, li costava molt, i segons quines feinetes no es podien fer amb ell. No era capaç d'observar, i això ha anat millorant però molt lentament. Sempre ha tingut grups reduïts, que li ha anat molt bé, quan era petit eren poquets a l'aula i això va ser un benefici per a ell. I clar, nosaltres veiem els

grans avanços que ha anat fent, però clar aquests avanços, si els compares amb un nin de 7 anys, els avanços són petits, però per a ell són grossos.

3. Quines coses no tan bones té?

- Lo que no té tan bo és a lo millor la capacitat d'atenció, sobretot.
- El problema que té ell en retard cognitiu, fa que tot lo que és la part del llenguatge està molt alterada. També és molt impulsiu, és molt inquiet... Té moltes mancances de comprensió, i clar ell lo que entén és lo directe: ell ara tancaria sa capsa però a lo millor segons què no ho interpretaria.
- Jo pens que lo que no té tant bo és això: sa seva impulsivitat en certs moments, es seu nerviosisme i la manca d'atenció i de concentració en certes tasques.

4. Quina és la seva actitud i comportament dins l'aula?

- Jo pens que és positiva: és un nin que entra content, coneix la rutina, els hàbits.
- El conèixer l'espai i tot li dóna molta seguretat, és l'únic espai que ha conegut. Molt ben adaptat amb ses tutores i ses persones que estan amb ell, li agrada molt. Tot lo que sigui moviment, psicomotricitat, li agrada molt. Però lo que és important són les rutines, està molt ben adaptat, sap cada moment, ell va demanant lo que hem de fer perquè li dóna seguretat.
- Això ho demana molt “¿Que hacemos?” és una expressió que emplea freqüentment. Que a lo millor ja ho has dit lo que feim, o s'ha fet el calendari visual del dematí, però ell no és capaç de retenir ni de memoritzar ni de tenir-ho en compte. Ell no anirà al calendari. Un nin (D.), vam posar en marxa el calendari visual per a ell, per avançar-li les activitats, per donar-li seguretat. Aquesta feina, amb en Lucas, la feim igualment, però ell no l'interioritza. Ell no recorre a s'horari per saber què ha de fer. I es seu comportament dins l'aula, hi ha moments que és veritat que molesta un poquet als altres però perquè és nerviós, perquè no es concentra en les tasques...
- Desconnecta o ja no connecta, perquè hi ha aquesta part comprensiva, que li falla i això li fa actuar, que es mou, i fa aturar al que té devora, no amb mala intenció...
- No, és per relacionar-se, però en aquest cas està molestant perquè està xerrant-li quan haurien d'estar escoltant un conte, o haurien de fer les rutines del matí, o mou a la cadira i posar-la cap enrere i patina i cau, o moure la taula... Té aquests comportaments que en un període de temps determinat, amb una actitud de concentració no la pot tenir i per això té aquests comportaments.
- Però clar, se li adapten molt les activitats, les rutines, perquè hi ha molta diferència a nivell curricular lo que fa es grup-classe en ses feines.

5. Com participa en les dinàmiques diàries de la classe?

- Participa a les dinàmiques diàries de classe, sobretot les rutines diàries. Però, dins el seu marge de capacitat d'atenció i de participació.

Per exemple, participa a l'assemblea?

- Per exemple, si li toca ser s'encarregat, evidentment li encanta, perquè ell si que és un nin molt voluntariós. Ell sempre et demanarà si pot recollir. Per exemple, avui que hem retallat, ha demanat si podia recollir les estisores. Ell, jo crec que una de les coses que més li preocupa és s'ordre de les coses. Aleshores, el recollir i tenir les coses ordenades per a ell és una activitat important i es presta voluntari per fer-ho. El dia que li toca ser encarregat està entusiasmat i fa totes les passes de fer el calendari, de passar llista, com fa la resta de nins, però clar li ajudes un poquet més. Però, converses que tenim, que facis qualche sessió de filosofia o qualche conversa d'aquestes que dirigeixes un poquet més, no.
- Pot ser converses d'aquestes més abstractes, són conceptes que ell no arriba i queda molt en lo bàsic.
- En aquests casos no participa. O fins i tot, els dilluns, quan parlem de lo que han fet el cap de setmana, ell té una llibreta que si hi ha qualche cosa important des del centre li apunten algo que hagi fet durant el cap de setmana. Noltros l'enviam a cercar la llibreta i noltros li llegim: “mira, aquí diu que ahir vares anar amb la teva padrina al camp”. Però ho sabem perquè ho posa la llibreta, no perquè ell t'ho digui, perquè ell ja no s'enrecorda, o no t'ho sap dir.

Tampoc cap pinzellada o una cosa que li hagi agradat?

- Alguna vegada alguna cosa que li hagi entusiasmat t'ho conta, com un dia que va dir que “havia anat a *Mcdonalds*”, perquè era una activitat súper extraordinària i li va entusiasmar i va tenir aquest record al dia següent.
- Has d'utilitzar el record, li has de dir, amb qualche suport, però a nivell espontani ell no t'ho explicarà, no, no ho farà, explicar o dir. Anomenarà i a lo millor un parell de coses.

Les feinetes les fa bé? participa?

- Si miram a nivell del seu ritme propi, la seva evolució, doncs a 3 anys el simple fet de seure, no seia i a lo millor et rompia sa fulla. En aquest sentit ara és capaç de tenir la feineta, però controlat amb un suport
- Sí, normalment té suport té a la PT o a na C. O jo, o na L. Quan pot. Ell necessita suport, per fer les feines que fan els altres, si és que fa les mateixes. De vegades sí que hi ha alguna que li adaptam, o mateix format que els altres però ell ho farà en el seu nivell. Per exemple, és un nin que encara no sap escriure el

seu nom, posa bolletes. Els nins copien la data de la pissarra i ell evidentment no ho pot fer. A s'hora de dibuixar, està començant ara en aquests moments a representar alguna figura que veus que té una mica de forma. Fins ara ha fet gargot. Ara en aquest moment m'he adonat compte que ja comença a representar un poquet.

- I moltes vegades, molt dirigit.
- La figura humana és molt rudimentària, però fins i tot tenint una persona devora li has de dirigir molt per obtenir un resultat que és d'inicis de 3 anys.

6. Com definiries la teva relació amb ell?

- Jo pens que aquest nin ha guanyat bastant autonomia, independència, respecte de quan va començar, perquè era un nin que li havíem de fer tot, li havíem de canviar es bolquer.
- Canviar el bolquer li hem llevat tots els anys menys enguany que és el primer any que no li llevam, i tot i així se li ha escapat un dia.
- Per tant, la seva relació respecte al mestre penso que era de molta més dependència i poquet a poquet ha anat agafant autonomia, ara ell sap tot sol anar a cercar la seva bossa, treure el seu berenar, tornar a guardar els pedassos, la fiambrella, penjar la seva motxilla, ocupar-se de la seva bata... Lo que son les seves coses ell les controla. Per tant, la nostra relació amb ell, penso que en part ha anat passant de més dependència a més autonomia, i penso que amb tothom...empatitza bé.
- Perquè pensa que queda en el menjador escolar, i té bona relació.
- Sí, no et dirà "no vull anar amb na L." o "no vull anar al menjador" o "no vull anar a psico". No, amb tots els mestres, diguem, estableix una relació positiva i afectuosa. És un nin que et cerca i et fa una abraçada. Abans no ho feia, era més esquiu.
- Però lo que manté encara és aquesta impulsivitat, aquests nirvis que fa que de vegades se descontrola un poc. Però en aquest sentit és molt afectuós, és carinyós...
- També, és molt respectuós, és a dir, fa cas. Tu saps que no li pots demanar segons què, i que no pots esperar certes coses d'ell, però dins les seves possibilitats és un nin que respecta lo que dius, si li dius "ja basta, seu", almenys durant un minut serà capaç de fer-ho.

7. Com es relaciona l'infant amb els seus iguals, o sigui amb els companys de classe?

- Jo penso que la relació és bona.
- A més, com li agrada fer coses de responsabilitat, treu el carretó amb les coses.

- Sí, és molt responsable, s'enrecorda que ell s'encarrega de treure cada dia un carretó amb els rampins. La relació amb els altres és bona, però, evidentment, no és capaç d'establir un tipus de joc amb els altres de tipus simbòlic, d'imaginar.
- Sí, exacte, ell és més de joc de dur una cosa a una altra banda, agafar els rampins...
- També és veritat que els nins a Educació Infantil no veuen molt les diferències, per tant no discriminen. L'altre dia una nina em va demanar: “perquè tú li apuntes a la llibreta coses?” “perquè llegeixes la llibreta d'en Lucas?” com qui diu “estàs fent amb ell una cosa diferent que no estàs fent amb nosaltres”. I li vaig dir, “pensa que en Lucas no xerra molt, no ens explica moltes coses... i aquí sa seva tutora ens està dient que va fer el cap de setmana”. Però, els nins realment no noten ses diferències. Lo únic que en qualque moment pot ser molest, per lo que comentàvem abans de que se mou, remena la cadira, aixeca la taula, fa renous ... i evidentment es nin que seu a devora, té una paciència, però arriba un punt que ja s'acaba i es queixen que “en Lucas m'està molestant”. En M. seia devora d'ell i se'm queixava bastant. Vaig pensar de canviar en M. perquè no es carregués sempre d'aguantar el comportament d'en Lucas.
- De més petit, a les darreres hores del matí, inclús era ja incapaç de seure, s'havia de moure i s'activava amb el joc, i era tant tant inquiet, que agafava les coses, no per veure amb lo que eren, sinó que li cridava l'atenció el so que feien quan les manipulava.

Té un grup més proper? Qui són?

- No te puc dir amb qui es relaciona més, ell no té una figura així com a més afí, un amic com a més íntim.
- Ell reconeix bé a tots els nins, sap els noms de tots, però ell va jugant.

8. Quines necessitats més importants té l'infant a l'escola?

- Que es senti estimat, la seguretat que li dóna estar a un espai que coneix, que controla, que domina, els hàbits, la rutina, les persones amb les que està, els amiguets... li dóna com uns pilars. Jo crec que és lo més important. Que pugui fer aprenentatges que per a ell, degut a la seves limitacions, siguin lo més funcional possible. Això, poc a poc ho va aprenent.

9. Amb quins suports compta l'infant?

- Els típics, la PT, que enguany té un horari que a determinats moments entra a l'aula quan estan fent la rutina del dematí. Aleshores, per a ella era un poc incòmode, seure-se a veure què feien, perquè clar no l'estàvem aprofitant realment, perquè estàvem tots a l'estora i tal. Vam decidir que per no desapropitar aquestes dues mitges hores durant la setmana, agafaríem els nins

que tenen necessitats educatives (Lucas i D.) i dins l'aula els hi reforçaria qualche tipus de contingut, habilitat... La PT l'agafa a soles en aquests moments, fan motricitat fina, fan conceptes... i després, entre d'altres moments que sí que estan fent una feina en gran grup, els atén a tots dos. Llavors hi ha l'AL que treu els nins a defora una estoneta, i apart el taller del llenguatge dins l'aula a nivell de grup.

Quan de temps treus a en Lucas?

- Dos pics a la setmana i les sessions curtetes de mitja hora, mes es taller de llenguatge que es fa a s'aula.
- Que enguany està desdoblant perquè son 18, i mig grup fa psico i mig grup fa taller de llenguatge. I després hi ha na C. que com a +1 també fa suport.

Na C. quant de temps està a l'aula?

- Està bastant de temps a l'aula. Perquè són dues aules d'infantil i si no està a 3 anys, està amb jo. No et puc dir les hores, però molt de temps.

10. Com creus que es troba l'infant a l'escola? (grau de satisfacció)

- Pens que es troba bé, es sent bé i ho demostra. Aquest comportament així com ho manifesta es veu bé, li veiem content. Li dóna seguretat tot lo que hi ha darrere, el conèixer els espais, l'entorn agradable, poder fer activitats d'hort que també li agrada i col·labora. També coses més visuals que ell pot manipular. Com és un nin que no et pot expressar, si algun dia no s'ha trobat bé, ho has de com investigar, esbrinar. Per això tenim l'ajuda de la llibreta viatgera, perquè de vegades llegim i podem entendre perquè ha estat més inquiet de lo normal, o perquè no ha berenat, i a través de la informació dels seus educadors ho podem saber. A vegades ha tingut moments que a les darreres hores estava més inquiet però també vegades quedava dormit, que ja no aguantava més, i ja no sabies si era el ritme del dia, o si s'havia aixecat molt prest, o si li havia passat alguna cosa...
- Jo m'enrecordo quan li feia suport a una mestra a 4 anys quan anava a la biblioteca i, a vegades em posava devora d'ell per contenir-lo una mica i l'agafava, i es quedava dormit.

Hi havia una causa, normalment, quan passaven aquestes coses? És a dir...abans m'has dit que miraves la llibreta viatgera per si havia passat qualche cosa...

- Més que res perquè ell no t'ho conta i clar a lo millor aquest estat d'inquietud es perquè ha passat algo allà en es centre on està i desconeixement. Sabem una època que estava compartint habitació amb un ninet, i es veu que era molt actiu,

o actuava un poc brusquer, i sé que es nin ho va viure un poc malament, era perquè compartia habitació amb aquell nin. I no sé si inclús alguna vegada va passar alguna cosa, com una mossegada o va passar alguna cosa amb aquest nin. Però clar, aquest estat ho sabem perquè ho podem llegir i ell anomenava al nin, només el nom del nin. Això sí que va ser una època...

- A vegades llegeixes al matí lo que t’hagin apuntat de com va passar de s’horabaixa al vespre i a lo millor si que posa “va estar molt nerviós i va tenir una geniada”. I aquest comportament realment a escola no es produeix. Suposo que és com els nins que aquí tenen una postura més madura, i a casa “monten el pollo” als pares.
- Depèn, si estava amb aquest ninet, per exemple, va haver qualche situació conflictiva i ell ho transmès amb aquesta inquietud, no es sent bé i ho transmet d’aquesta manera.

11. Què és allò que més li agrada fer?

- Li agrada molt ordenar, encarregar-se de fer coses, i jugar.
- Lo que és el moment de racons, de jugar a un espai obert, això és lo que més li agrada.

12. Què és allò que menys li agrada fer?

- Moments en els que ha d’estar assegut, fent una feineta, els treballs que es fan de lectoescritura, segons quines converses...
- Ell desconnecta perquè no pot participar, no sap participar. I suposo que aquests moments per a ell són “lo peor del día”. També la feina que s’intenta fer amb ell, més de treballar diferents continguts, suposo que per a ell, que li costa molt, deu ser una feina com a feixuga. Realment, na X. (la PT), ho comenta, que costa molt fer feina amb ell, tot d’una es cansa.
- Clar, té problemes d’articulacions importants per l’edat que té. I ara comença a mirar-me la llengua com l’he col·locada. Li dic la paraula poc a poc i me mira, i es fixa ara com ho dic. Però ara són les primeres vegades que noto que es fixa. L’atenció seva és tan curta, que qualsevol activitat ha de ser molt curta i variada, i sobretot manipulativa, per exemple, utilitzar *playmobil* va bé, però qualsevol cosa que sigui més amb paper, ja li costa molt més. Ara comencem a fer qualche coseta perquè te moltes dificultats, de moure sa llengua, ara ha canviat sa dentició...i això endarrereix.

13. En quants de centres educatius ha estat l’infant?

- D’Educació Infantil aquí. No sabem si va anar a escoleta.
- No estic segura, em sembla que sí, però no estic segura. Però des dels 3 anys ha vingut aquí.

- Cosa que per ser un infant de centre d'acollida és molt, perquè normalment aquests nins, depèn de la situació familiar que tinguin, solen canviar molt d'escola. I ell, sempre ha estat a centre i han mantingut l'escolaritat a sa mateixa escola, cosa que és positiva. Malament hagi anat canviant de tutora, almanco ha mantingut l'entorn.
- Això ha fet que ens conegui a tots i a totes.

14. Com és la relació que tens amb l'educador/a?

- Ell té com una espècie de tutora (n'A.), que hi he parlat una vegada a començament de curs. Varem tenir una petita entrevista, però no ens hem tornat a veure. Sé que és ella la que deu escriure les anotacions a la llibreta, la que es responsabilitza de les coses del nin, però realment no hem tingut massa trobades. Llavors, els matins l'acompanya un monitor, és un al·lot jove normalment, que ve amb la furgoneta
- Però crec que aquest és només per dur-lo a l'escola, que no és el que està a la casa, a la nit o en el moment del sopar. Abans crec que era una altra persona que s'encarregava de dur-lo a l'escola, així que ja canvia de persona, em sembla. Abans era així.

15. Quin grau d'implicació tenen en les dinàmiques escolars quan es fan activitats fora de l'horari escolar o en l'horari escolar?

- A les reunions de començament de curs, pens que sí va venir n'A. (tutora d'en Lucas al centre residencial).
- I a en Lucas, l'any passat, si qualque vegada l'havien convidat a un aniversari, hi havia anat i me sembla que hi havia anat amb el seu germà. Però clar m'imagino que igualment, ha de ser complicat aconseguir això perquè també són nins de protecció, menors, fer qualque activitat diferent, implica que l'han de dur, desplaçar-se a un lloc... Sé que qualque vegada s'ha fet però no sé si s'ha pogut mantenir. Són variables que actuen que són complicades.
- Sí, però per exemple, festes de Nadal no venen mai. Final de curs, tampoc. Carnaval, quan hem fet rua tampoc ha vingut ningú. Per lo general no han participat en festes ni en dinàmiques especials de l'escola.

16. Amb poques paraules, com definiries a l'infant?

- És un nin dolç, que es fa estimar.
- Amb poques paraules... Jo penso que és un nin fort, perquè a pesar de ses seves circumstàncies, a pesar de viure a un centre i a pesar de la seva problemàtica, ha fet una evolució. No s'amedrantra, no es cohibeix, sinó tot lo contrari, ha tirat endavant a pesar de tot. Té la seva fortalesa. Ha fet un "esforç" "a pesar de los pesares".

Annex 3: Entrevista no estructurada amb infants

Entrevista no estructurada amb Pau

La entrevista no estructurada se llevó a cabo en la biblioteca del colegio, donde únicamente estaban presentes Pau y la investigadora.

(Abre la caja)

PAU: ¡Bien, Lego!

ENTREVISTADORA: Anda, ¿te gustan?

PAU: Sí. ¿Un caballo? Esto no sirve, esto no va aquí

ENTREVISTADORA: ¿No?

PAU: No. Solo tiene que ir el Lego

ENTREVISTADORA: Muy bien.

PAU: ¿Y esto qué es?

ENTREVISTADORA: A ver, sácalo todo, a ver para que lo podemos hacer servir

PAU: ¿Un lápiz? Qué raro... Y esto, ¿una tele?

PAU: ¡Ya está!

ENTREVISTADORA: Cuantas cosas, ¿eh?

PAU: A ver... la mochila se la pondrá. ¿Y cómo se la pone? ¿Cómo se pone la mochila?

ENTREVISTADORA: A ver... haz un poco más de fuerza... ¡así!

PAU: Voy a quitar esta. Bueno, quitarla no. Y esto suave, ¿qué es? ¿Una salchicha?

ENTREVISTADORA: No, esto es una esponjita para poder borrar.

PAU: No se borra

ENTREVISTADORA: ¿Cuesta un poquito? Ah mira, ahora se ha borrado

PAU: Y esto... Voy a pintar toda.

ENTREVISTADORA: Vale.

PAU: Ahora donde... Una caja para poner esto aquí. ¡Yupi! Lo he adivinado. Esto es para tapar. ¡No! Esto no se tapa. Ahora esto... ¡No podéis pasar! Esto aquí. Una silla. La otra silla. ¿Esto como se tapa?

ENTREVISTADORA: Esto no se tapa. Esto se pone aquí, en la pizarra. Mira: lo puedes enganchar aquí.

PAU: ¿Dónde?

ENTREVISTADORA: Aquí. Así.

PAU: ¿Y esto también?

ENTREVISTADORA: Sí, esto también.

ENTREVISTADORA: Aquí hay muchas cosas, ¿eh, Pau? ¿Qué tenemos aquí?

PAU: No sé qué es esto.

ENTREVISTADORA: ¿Qué puede ser esto, a ver...? Una cosa que aquí hay muchos.
Lo podríamos abrir, ¿qué sería?

(La investigadora hace referencia a los libros de la biblioteca, que es donde se encuentran)

PAU: Un lobo

ENTREVISTADORA: ¿Qué es esto de aquí, que hay en las estanterías?

PAU: Libros. Pues es un libro.

ENTREVISTADORA: ¿Esto es un libro?

PAU: Sí, y este no lo sé.

ENTREVISTADORA: Sí, son libros pero no se pueden abrir.

PAU: No, y también se pueden coger. ¿Esto se puede pintar?

ENTREVISTADORA: No sé. ¿A ti te gusta pintarte la ropa?

PAU: Sí.

ENTREVISTADORA: ¿Y también te gusta pintarte la cara?

PAU: Sí. ¿Dónde está la mochila? No tiene mochila, no. ¡Ha levantado la mano!
¿Dónde está el que tiene la mochila? No se quita, esto.

ENTREVISTADORA: A ver inténtalo, espera.

PAU: Este también

ENTREVISTADORA: Es así hacia al lado, ¿ves?, ya se la puedes quitar.

PAU: Ahora este irá aquí. ¿Por qué no cabe?

ENTREVISTADORA: A ver, prueba con un poquito más de fuerza... ¡ahí! ¡Súper!

PAU: ¿Este y el otro?

ENTREVISTADORA: ¿Estos niños llevan mochila?

PAU: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Y porqué llevan mochila?

PAU: No lo sé

ENTREVISTADORA: ¿A dónde van que puedan llevar mochila?

PAU: En el cole.

ENTREVISTADORA: ¿Y a ti te gusta venir al cole?

PAU: No, porque me aburro.

ENTREVISTADORA: ¿Y qué es lo que no te gusta?

PAU: El fútbol

ENTREVISTADORA: ¿No te gusta el futbol, has dicho?

PAU: No. El fútbol y el cole.

ENTREVISTADORA: Pero el fútbol, ¿Qué lo haces por la tarde?

PAU: Sí, cuando acaba el cole.

ENTREVISTADORA: Ahá.... Pero, ¿qué es lo que haces aquí en el cole que no te gusta?

PAU: No me gusta hacer nada.

ENTREVISTADORA: ¿No te gusta hacer nada?

PAU: No.

ENTREVISTADORA: ¿Y hay algo que te guste del cole?

PAU: No, nada.

ENTREVISTADORA: ¿Nada de nada? ¿No te gusta ni salir al patio, ni jugar con los amigos, ni mirar cuentos?

PAU: No, cuentos no.

ENTREVISTADORA: Cuentos, ¿No? ¿No te gustan?

PAU: No.

ENTREVISTADORA: ¿Y haces muchas *feinetas* en clase?

PAU: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Qué *feinetas* haces?

PAU: No lo sé.

ENTREVISTADORA: Entonces, no te gusta hacer *feinetas*.

PAU: No.

ENTREVISTADORA: Vaya...

PAU: No me gusta hacer nada.

ENTREVISTADORA: No te gusta hacer nada.

PAU: Solo ver la tele y jugar a la DS

ENTREVISTADORA: ¿Jugar a la DS? ¿Y no te gusta correr?

PAU: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Y no te gusta pintar?

PAU: No.

ENTREVISTADORA: ¿Y jugar con plastilina?

PAU: No

ENTREVISTADORA: ¿Tampoco? Vaya...

PAU: (*jugando*) ¿Por qué no lleva mochila?

ENTREVISTADORA: ¿Y qué es lo que no te gusta nada de nada de nada del cole?

PAU: Jugar

ENTREVISTADORA: ¿Jugar no te gusta? ¿Por qué no te gusta jugar?

PAU: Porque no quiero.

ENTREVISTADORA: ¿Por qué no quieres?

PAU: (*jugando*) ¿Y para qué es este botón?

ENTREVISTADORA: No es un botón, es un bolsillo.

PAU: ¿Y se abre?

ENTREVISTADORA: No, no se abre. Seguro que tu mochila es mucho más chula. ¿A qué sí?

PAU: Sí, pero se abre.

ENTREVISTADORA: Claro. La mochila del *playmobil* no se abre. ¿Entonces, por ejemplo jugar con *legos* no te gusta?

PAU: Sí, solo jugar.

ENTREVISTADORA: ¿Sólo jugar, te gusta? ¿Entonces jugar en el cole sí que te gusta, no?

PAU: No, solo jugar en casa

ENTREVISTADORA: Solo jugar en casa... ¿Y por qué? ¿No es lo mismo jugar en casa que en el cole?

PAU: No, porque a mí me gusta jugar a otro sitio, que no sea el cole. Eh la esponja.

(*Jugando*) La punta sale. Es una esponja muy pequeña.

(*Sigue jugando*)

PAU: Han hecho un agujero en el baño.

ENTREVISTADORA: ¿Sí? ¿Y por qué?

PAU: Porque un baño se ha roto

ENTREVISTADORA: ¿Y quién ha hecho el agujero?

PAU: Unos señores

ENTREVISTADORA: ¿Quiénes son? ¿los fontaneros?

PAU: (*jugando*) No se quita...

ENTREVISTADORA: ¿No se quita la mochila? ¿Quieres que te ayude? Así, ahora.

PAU: Me voy a poner las dos. ¿No se puede poner las dos?

ENTREVISTADORA: Creo que no. No.

PAU: Este, a este no.

ENTREVISTADORA: A lo mejor es muy pequeña la mochila para él.

PAU: Sí. No. Este tampoco creo. Sí, a éste sí... ¡*A raconar!*

ENTREVISTADORA: Y oye. ¿A ti te gustaría ser maestro cuando seas mayor, como C.?

PAU: No, quiero kung fu

ENTREVISTADORA: Kung fu... ¿te gusta el kung fu? (*Él afirma con la cabeza*) ¿Y por qué no te gustaría ser maestro cuando seas mayor?

PAU: No lo sé.

ENTREVISTADORA: ¿Que es lo que te gusta de C.?

PAU: No lo sé.

ENTREVISTADORA: ¿Te gusta que cante?

PAU: No

ENTREVISTADORA: ¿Te gusta cuando te da el masaje?

PAU: No

ENTREVISTADORA: ¿Te gusta cuando hace las actividades tan chulas como la de la nieve?

PAU: Sí.

ENTREVISTADORA: ¿Eso sí que te gusta?

PAU: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Y te gusta C. cuando grita?

PAU: No

ENTREVISTADORA: ¿Catalina grita? ¿Se enfada a veces?

PAU: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Y por qué se enfada?

PAU: Porque gritamos nosotros

ENTREVISTADORA: Oye, me has dicho que te gusta jugar mucho en el patio, ¿a que sí? ¿Y con quién te gusta jugar?

PAU: Con G., P. y M..

ENTREVISTADORA: Con G., P. y M.. ¿Y a qué os gusta jugar?

PAU: Al escondite, al patito inglés y al pilla pilla.
ENTREVISTADORA: ¿Y son muy amigos tuyos?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: ¿Te gusta estar con ellos?
PAU: Sí
(*Pau bosteza y apoya la cabeza en la mesa*)
ENTREVISTADORA: ¿Tienes sueño?
PAU: No
PAU: Ya quiero ir a clase
ENTREVISTADORA: ¿Quieres ir a clase? ¿Sí? Pues antes me tienes que decir una cosa. Si pudieras pedir una cosa para la clase, un deseo, ¿qué te gustaría?
PAU: Jugar al escondite
ENTREVISTADORA: ¿Jugar al escondite, en la clase, dentro del cole? Porque al escondite ya juegas en el cole en la hora del patio, ¿a que sí?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Pero, a ti te gusta mucho correr, me has dicho
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Entonces, ¿te gustaría correr?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: ¿Y te gustaría hacer más psico?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Sí, ¿te gusta la psico?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Entonces el cole tiene cosas buenas.
PAU: Pero ya no hacemos
ENTREVISTADORA: ¿Ya no hacéis psico?
PAU: No, porque hace mucho calor.
ENTREVISTADORA: Vaya... ¿Y tú te lo pasabas muy bien en psico?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Y ahora que no hacéis psico, ¿qué hacéis?
PAU: Racons, experiments, vamos a la peluquería, a jugar y a pintarse, a piratas.
ENTREVISTADORA: ¿A piratas también? ¿Y eso te gusta?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Entonces el cole sí que tiene algo bueno, ¿a que sí?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Entonces te gusta jugar a piratas, a experiments, a racons...¿Te gusta eso del cole?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: ¿Y te gustaría que volviera la psico? ¿Te gustaría hacer psico en el cole?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: ¿Y qué hacías en psico?
PAU: Jugar

ENTREVISTADORA: ¿Y a qué jugabas?
PAU: Con las construcciones que habían preparado
ENTREVISTADORA: ¿Con las construcciones que habían preparado?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: ¿Y eran muy grandes esas construcciones?
PAU: Algunas pequeñas pero algunas grandes. Como una pelota, que estaba por aquí
ENTREVISTADORA: ¿Aquí había una pelota, antes?
PAU: Sí, a ver si está
ENTREVISTADORA: No creo
PAU: Ya la han quitado, y las escaleras también.
ENTREVISTADORA: ¿Y tú que hacías con las construcciones?
PAU: Jugar, y también construía cosas.
ENTREVISTADORA: ¿Y qué construías?
PAU: Casas. Motos.
ENTREVISTADORA: Eso suena muy guay, ¿eh?
PAU: Quiero jugar con eso de ahí
ENTREVISTADORA: ¿Qué es eso de ahí? A ver
PAU: Juguetes
ENTREVISTADORA: Yo creo que estos juguetes no los podemos sacar. Mejor vamos a dejarlos tapados.
PAU: Quiero ir abajo.
ENTREVISTADORA: ¿Vamos a clase?
PAU: Sí
ENTREVISTADORA: Pues venga. ¿Quieres que recoja y nos vamos?
PAU: Sí

Entrevista no estructurada amb Lucas

La entrevista no estructurada se llevó a cabo en el patio del colegio, donde únicamente estaban presentes Lucas y la investigadora.

ENTREVISTADORA: Muy bien Lucas, puedes abrir la caja si quieres.
(*La abre*)
ENTREVISTADORA: ¡ala! ¿Qué hay aquí dentro?
(*Lucas sonríe y empieza a sacar todo lo que hay dentro de la caja, de uno en uno. A los animales los saca pero los deja apartados fuera de la zona de juego*)
LUCAS: Un boli
ENTREVISTADORA: Sí, es un lápiz para poder pintar en la pizarra si quieres.
(*Él señala la pizarra y mira a la entrevistadora buscando la aprobación*)
ENTREVISTADORA: Puedes sacar lo que quieras

(Él coge otro objeto)

LUCAS: ¿Esto qué es?

ENTREVISTADORA: Una mesa, como en clase

LUCAS: no, sentar...

ENTREVISTADORA: ¿cómo es? (Lucas señala la silla) ¡ah! Le faltan las sillas

LUCAS: no, esto para sentar

ENTREVISTADORA: claro, eso es para estar sentado ¿A ti te gusta estar sentado en clase?

(No responde y saca otro objeto)

LUCAS: ¿y esto qué es?

ENTREVISTADORA: Esto es una goma para la pizarra. Puedes pintar con el lápiz y borrar.

LUCAS: ¿Qué hace?

ENTREVISTADORA: A ver, prueba...

(Lucas prueba de pintar y borrar, pone cara de expectación y ríe)

LUCAS: Este, este pinta *(intenta poner el lápiz en la mano de un muñeco)*

ENTREVISTADORA: ¿Este pinta? ¿Y quién es?

LUCAS: Niño

ENTREVISTADORA: ¿Es un niño?

LUCAS: ¿Dónde está la mano?

ENTREVISTADORA: ¿No lo puede agarrar? (Lucas niega con la cabeza) Bueno, no pasada nada, tú le puedes ayudar, ¿a que sí?

LUCAS: sí, pinta

ENTREVISTADORA: ¿a ti te gusta pintar en la pizarra?

LUCAS: Sí

ENTREVISTADORA: ¿y en clase pintas en la pizarra?

LUCAS: sí, solo

ENTREVISTADORA: ¿sí? ¿tú solito pintas en la pizarra?

(Él mueve la cabeza afirmativamente y sonrío) (Coge un muñeco, le dobla las piernas y lo pone encima de la mesa)

LUCAS: ¡Sentar!

ENTREVISTADORA: Sí, pero eso son las mesas. ¿Dónde están las sillas?

(Lucas las busca, pero vuelve a coger la mesa)

LUCAS: No, esto es donde sentar niños

ENTREVISTADORA: ¿Es para que se sienten los niños? ¿Es un banco?

LUCAS: A ver...no. Una mesa.

(Vuelve a buscar, ahora coge las sillas y las pone con la mesa. Sigue sacando objetos. Coge una mochila)

LUCAS: Esto una mochila

ENTREVISTADORA: ¿Es una mochila?

LUCAS: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Tú traes una mochila al cole?

LUCAS: ¿y tú?

ENTREVISTADORA: Yo llevo una bolsa
LUCAS: ¿Por qué?
ENTREVISTADORA: Porque yo no tengo mochilas ¿y tú, llevas mochilas al cole?
LUCAS: Sí. ¿Y ellos también? No pone...
(Intenta ponerle la mochila a los muñecos más grandes, pero no llega a conseguirlo)
ENTREVISTADORA: Mira, pónsela al más pequeño.
LUCAS: ¿Y ellos? ¿Y ellos? ¿También?
ENTREVISTADORA: También le puedes poner
LUCAS: Estos también... ¡Al cole!
ENTREVISTADORA: ¿A ti te gusta ir al cole?
LUCAS: Sí
ENTREVISTADORA: Pero... ¿te gusta mucho mucho ir al cole?
LUCAS: ¡Sí!
ENTREVISTADORA: ¿Y qué es lo que más te gusta del cole?
(Lucas no responde y sigue jugando)
LUCAS: esto escribir
ENTREVISTADORA: sí, es para escribir ¿Qué son papeles para escribir?
(Sigue jugando y murmura cosas ininteligibles)
LUCAS: Este niño
ENTREVISTADORA: Es un niño... ¿y quién es ese niño que va al cole?
LUCAS: Esto dos hermanos
ENTREVISTADORA: ¿Son dos hermanos?
LUCAS: sí
ENTREVISTADORA: ¿y lo hermanos van juntos al cole?
LUCAS: Sí
ENTREVISTADORA: ¿Y les gusta ir al cole a los hermanos?
LUCAS: sí
ENTREVISTADORA: ¿y trabajan mucho en el cole?
LUCAS: sí
(Sigue jugando. Hace para que se aguanten unas baldas de la pizarra)
LUCAS: esto cae
ENTREVISTADORA: a ver... *(lo pone)* así ya no se caerá
LUCAS: ¿y esto qué es?
ENTREVISTADORA: También para la pizarra. Mira, así.
LUCAS: Esto poner aquí. Se ha caído.
(Un niño externo interrumpe momentáneamente)
LUCAS: Esto cae, no pone.
ENTREVISTADORA: ¿Qué quieres que te ayude?
LUCAS: Sí
ENTREVISTADORA: muy bien, yo lo pongo
LUCAS: el niño este, este es niño. Pero niño no tiene libreta! Le voy a quitar
(Le quita la mochila)
LUCAS: ¡Sentar!

(Prepara un espacio en la tapa de la caja con la pizarra y pone al niño mirando hacia la pizarra, la silla delante de la pizarra)

LUCAS: La silla. Aquí está el cole.

ENTREVISTADORA: ¿A ti te gusta estar sentado en el cole?

LUCAS: sí

ENTREVISTADORA: ¿O te gusta más estar de pie?

(Mira a la entrevistadora y sonrío moviendo la cabeza afirmativamente)

ENTREVISTADORA: ¿te gusta más estar de pie?

(No responde y sigue jugando)

LUCAS: no pone. Ese tiene pelo.

(Sigue jugando)

LUCAS: ¡al cole! ¡filaaa! Fila

ENTREVISTADORA: Muy bien

LUCAS: Ellos se quedan aquí

(Se refiere a los muñecos que ha dejado tumbados dentro de la caja)

ENTREVISTADORA: ¿Se quedan aquí?

LUCAS: mmm... no, al cole

(Sigue jugando)

LUCAS: ¿Esta quién es?

(Se refiere a la muñeca adulta)

ENTREVISTADORA: No lo sé, ¿quién puede ser?

LUCAS: Ll. (ríe)

ENTREVISTADORA: ¿Te gusta Ll.?

(No responde)

ENTREVISTADORA: ¿y qué hace Ll.?

LUCAS: “cuidadoo”. ¡ay!

(La coge en las manos y la esconde)

ENTREVISTADORA: ¿Dónde está Ll.? ¿La has escondido?

LUCAS: Aquí

(La enseña y ríe)

LUCAS: oh oh, se ha caído... *(sigue jugando)* No, Luisa va al cole

ENTREVISTADORA: ¿Ll. va al cole?

LUCAS: Aquí. No, a casa

ENTREVISTADORA: ¿A casa se va Ll.?

LUCAS: No... Sí... Porque...

(Sigue jugando)

LUCAS: Aquí, sentar. Y tiene pelo, tiene esto. Esto y esto. Aquí. Aquí fuera.

(Señala y coge a los animales que anteriormente había apartado)

ENTREVISTADORA: Muy bien, los podemos quitar. (Los aparta aún más)

LUCAS: ¿Me quitas esto? No puedo

ENTREVISTADORA: ¿Qué quieres que te ayude?

LUCAS: Yo solo

ENTREVISTADORA: ¿Tú solo puedes?

LUCAS: (Prueba) mmm... ¡no! Me lo haces
ENTREVISTADORA: Mira... así
LUCAS: Ahora en fila aquí. Esto lo pongo aquí.
ENTREVISTADORA: Vale, lo puedes dejar ahí si quieres.
LUCAS: ay no puedo. No puedo.
ENTREVISTADORA: ¿Te ayudo? (Lo hace) Toma Lucas.
LUCAS: A sentar. A dormir. Ahora a dormir.
ENTREVISTADORA: ¿Se han ido del colegio?
LUCAS: No, ahora vamos a dormir.
(Sigue jugando. A los dos niños los mete en la caja, después incluye a 2 más que se han ido a dormir)
ENTREVISTADORA:
LUCAS: Dos
ENTREVISTADORA: Dos libros, sí. Hay muchos libros en el cole eh
LUCAS: Son ellos
ENTREVISTADORA: ¿Son ellos? ¿Y quiénes son ellos?
LUCAS: Ellos van al cole
ENTREVISTADORA: Ellos van al cole... ¿los dos niños van al cole?
LUCAS: No, y estos también
ENTREVISTADORA: Estos también, muy bien.
(Sigue jugando)
ENTREVISTADORA: ¿Y hay algo que no te guste del cole?
LUCAS: esto
ENTREVISTADORA: ¿la pizarra? ¿Qué es hacer los trabajos?
LUCAS: Sí
ENTREVISTADORA: ¿Hacer las feinetas no te gusta?
LUCAS: Sí. Ella no va al cole. Esto, esto y esto aquí, sitio.
(Pone a los muñecos sentados en el suelo delante de la pizarra)
ENTREVISTADORA: ¿Y van muchos niños al cole?
LUCAS: Espera se ha caído. Se ha caído. Se ha caído.
ENTREVISTADORA: ¿Quieres que te ayude?
LUCAS: Sí
ENTREVISTADORA: ¿Y qué son niños?
LUCAS: A la cama
ENTREVISTADORA: ¿A estos niños les gusta ir al cole?
LUCAS: Sí. Esto un momento aquí.
(Sigue jugando)
ENTREVISTADORA: Sí, lo puedes dejar aquí.
LUCAS: Sí, cole aquí (señala a la tapa donde ha creado el escenario). ¡eh! ¡Al cole!
ENTREVISTADORA: Muy bien, ¿se van al cole?
LUCAS: Al cole los niños. Los niños y las mochilas. Me gusta este color (señala una camiseta de un muñeco). Hay que quitar el pañal este y esta. No ahora al cole no.
ENTREVISTADORA: ¿Ahora al cole no?

LUCAS: a calle. No, dos minutos.
ENTREVISTADORA: Vale, dos minutos.
LUCAS: ¡ey! ¡Al cole! Hora de cole. Mochila
(Intenta poner dos mochilas a un mismo muñeco)
ENTREVISTADORA: Yo creo que no puede llevar dos mochilas.
LUCAS: Pero esta pesa
ENTREVISTADORA: ¿Pesa mucho? ¿Y quién lleva dos mochilas?
LUCAS: El niño. Lleva hermano.
ENTREVISTADORA: ¿La mochila la lleva el hermano?
LUCAS: Sí, esta.
(Sigue jugando)
LUCAS: Ya, al cole. Mira. Todos los niños al cole. Todos los niños.
(Sigue jugando)
LUCAS: Buenos días el niño
ENTREVISTADORA: ¿Y tienen nombre los niños?
LUCAS: Él llama M. (nombre). Él niño. Él niña
ENTREVISTADORA: Muy bien, ¿alguien más?
LUCAS: Mc. (nombre), está A. (nombre)
ENTREVISTADORA: Entonces tenemos a M., niño, niña, Mc. Y A. ¿no?
LUCAS: Sí, al cole
ENTREVISTADORA: Van todos al cole...
LUCAS: Sí, y L. aquí.
(Sigue jugando)
ENTREVISTADORA: Oye Lucas, ¿a ti te gustaría ser maestro, de mayor?
LUCAS: No. Vale, sí. ¿Y tú?
ENTREVISTADORA: Yo sí, yo soy maestra. ¿Te gustaría ser como Ll.?
(Sigue jugando)
LUCAS: No cabe
ENTREVISTADORA: No, porque es muy grande este muñeco
(Sigue jugando)
LUCAS: ¿Y estos?
ENTREVISTADORA: ¿Te gustaría ser como Ll., Lucas?
LUCAS: Como los niños
ENTREVISTADORA: ¿Cómo los niños, te gustaría ser?
(Sigue jugando)
ENTREVISTADORA: ¿Y a ti te gusta jugar con los otros niños en el cole? ¿Con quién te gusta jugar?
LUCAS: Con ellos.
ENTREVISTADORA: ¿Y como se llaman?
LUCAS: M., un niño...
(Sigue jugando)
LUCAS: No puedo volar
ENTREVISTADORA: No pasa nada. ¿Y ahora qué están haciendo los niños?

LUCAS: Oh oh... se ha caído.

ENTREVISTADORA: No pasa nada, ¿quieres que lo dejemos aquí así?

LUCAS: No así, se pone así.

ENTREVISTADORA: ¿Y quiénes son, esos niños?

LUCAS: Este es D. Este se llama Al.

ENTREVISTADORA: ¿Y quién era esta?

LUCAS: Ct.

ENTREVISTADORA: Lucas, ¿y qué es lo que más te gusta hacer en el cole? ¿Hay algo que te guste mucho?

LUCAS: Jugar.

(Sigue jugando. Ha representado la situación del bon dia. Todos los muñecos están sentados en el suelo delante de la pizarra, y la muñeca, que anteriormente ha dicho que era Ct., está sentada en la silla.)

ENTREVISTADORA: Hala, se han sentado

LUCAS: ¿Y ellos?

ENTREVISTADORA: Están aquí sentados. ¡No hay sillas para todos! Pero no pasa nada.

LUCAS: Esto es una silla. ¿Y esto? Vale, sentado. Ese no. Ésta.

ENTREVISTADORA: Y entonces, ¿con quién te gusta jugar en el cole? ¿Con quién juegas?

LUCAS: Con M.

ENTREVISTADORA: ¿Y a qué juegas con María? *(no responde)* ¿Con alguien más?

LUCAS: V.

ENTREVISTADORA: Entonces juegas con M., con V. ¿con quién más?

ENTREVISTADORA: ¿Y te gusta estar con M. y V.?

LUCAS: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Y a qué juegas con ellos?

LUCAS: A los coches

(Sigue jugando)

LUCAS: No borra esto.

ENTREVISTADORA: ¿No borra? ¡Ah! Ahora sí. ¿Esto que me has dicho que era para hacer *feinetas*?

LUCAS: No, es para apuntar

ENTREVISTADORA: Ah, para apuntar

ENTREVISTADORA: Una cosa, ¿te gusta hacer las *feinetas* de clase?

LUCAS: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Qué son fáciles o difíciles?

(Sigue jugando)

ENTREVISTADORA: Venga, llévalos a todos a casa

ENTREVISTADORA: Lucas. Y si hubiera una cosa que pudieras pedir en el cole, ¿qué sería?

LUCAS: Pintar esto

ENTREVISTADORA: ¿Pintar en la pizarra?

(Afirma con la cabeza y sigue jugando)

ENTREVISTADORA: ¿Y entonces M. y V. son muy amigos tuyos?

LUCAS: Sí

ENTREVISTADORA: ¿Quieres que recojamos ya y vayamos a clase?

LUCAS: No

ENTREVISTADORA: ¿Quieres jugar un poco más?

LUCAS: Oh oh, llueve mucho.

Annex 4: Material per a l'entrevista amb els infants

Annex 5: Taula de triangulació

Dimensions	Indicadors	Objectius Infants → Entrevista no estructurada	Objectius Mestra → Entrevista semi- estructurada	Objectius d'observació no participant → diari de camp
Benestar emocional	Autoconcepte: identitat, personalitat, autoestima	Conèixer el seu autoconcepte en l'escola	Conèixer com concep a l'infant	Conèixer com és l'infant
	Satisfacció: amb l'escola	Reconèixer el seu estat emocional a l'escola i amb el grup-classe	Identificar els trets comportamentals de l'infant dins l'aula	Identificar els trets comportamentals de l'infant dins l'aula
Benestar emocional	Satisfacció: amb l'escola	Valorar la seva satisfacció respecte l'escola	Determinar la satisfacció de l'infant respecte l'escola	Relacionar els estats d'ànims de l'infant amb la satisfacció d'aquest dins l'escola
		Descriure allò que més li agrada de l'escola	Identificar allò que més li agrada al nen o nena de l'escola	Relacionar els estats d'ànims de l'infant amb allò que més li agrada dins l'escola
Desenvolupament personal	Educació: satisfacció	Descriure allò que menys li agrada de l'escola	Identificar allò que menys li agrada al nen o nena de l'escola	Relacionar els estats d'ànims de l'infant amb allò que menys li agrada dins l'escola dins l'escola
		Determinar el rendiment educatiu de l'infant	Determinar el rendiment educatiu de l'infant	Identificar el rendiment educatiu de l'infant
Desenvolupament personal	Educació: rendiment educatiu	Determinar el rendiment educatiu de l'infant	Determinar el rendiment educatiu de l'infant	Identificar el rendiment educatiu de l'infant
Relacions interpersonals	Interaccions: amb mestres	Identificar com concep al seu tutor o tutora d'aula	Identificar els trets relacionals de el/la tutor/a amb l'infant	Determinar les característiques de la relació infant-tutor/a
	Amistats: satisfacció	Determinar el seu grup d'iguals més proper	Determinar les relacions entre iguals de l'infant dins el grup-classe.	Determinar com són les interaccions socials entre iguals de l'infant dins l'aula
Inclusió social	Suport	Identificar les necessitats de l'infant a l'escola	Conèixer les necessitats que té l'infant a l'escola	Identificar les necessitats de l'infant a l'escola
		Identificar els recursos amb els que compta l'infant en l'escola	Conèixer amb quins recursos compta l'infant en l'escola	Identificar els recursos amb els que compta l'infant en l'escola